

تسمیر نموده بدهند و این مسئله معمول شده است و سابقه هم خیلی دارد و در حاصل در طرح برقراری جنس را موقوف کرده اند این بود که گفتیم حالا که وزارت مالیه خودش عمل کرده است مسکوت عنه بماند و همین قسم که عمل شده و سابقه پیدا کرده عمل شود .

میرزا ابراهیمخان - بنده، منتظر بودم که مغرب محترم کمیسیون اهمیت و لزوم این قانون را بیان کنند اما مغرب کمیسیون طرح آنرا بیان کردند بنده خودم که قانون وظایف را ملاحظه کرده ام دیدم در آن دوره مجلس که این قانون را نوشته اند نظرشان باین بوده است که تا یانصد تومان را در مجلس مورد بحث قرار ندادند و بنظر وزارت مالیه موکول کرده اند که هر چه بنظرشان برسد معمول دارند یعنی تعقیق نمایند مراتب استحقاق وراث را آن وقت در صورت استحقاق نصف را در حق آنها برقرار نمایند و از یانصد تومان بالاتر را بمجلس بیاورند در صورتیکه تحقیقات خودشان در استحقاق و عدم استحقاق وراث منضمماً بمجلس بیاید که نمایندگان تصویب نمایند باین ترتیب که در اینجا منظور شده است میترسم مقدار زیادی بدولت ضرر برساند برای اینکه شاید مقدار زیادی از اینها بمجلس بیاید و تصویب نشود لکن حالا این ترتیب را تصویب کردیم حق یک مقدار زیادی به آنها داده ایم که شاید بدون استحقاق به آنها داده شود .

مقین السلطنه - در لزوم و اهمیت این قانون صحبت میشود که بعد در فوریت آن رأی گرفته شود فرضاً در فوریت آن رأی گرفته شود و رأی ندهند باز تصور نمی کنم استنکاف از لزوم این قانون داشته باشند برای اینکه آنچه از قانون متوفیات به مجلس میآید وقت ما را تصبیح میکند اگر بتوانیم بکروز در دو ساعت یک قانون وضع کنیم که تصبیح اوقات مجلس نشود و یک مقیاس صحیحی هم در دست باشد چه باید کرد معلوم است باید یک قانون وضع نمود بنده باینجهت وجود این قانون را اهم امور میدانم که بدست قوه مجریه بدهیم که تکلیف خود را دانسته از روی آن عمل نمایند .

آقا شیخ ابراهیم زنجالی - ما در فوریت و عدم فوریت میخواستیم رأی بگیریم حالا داخل مواد شده ایم پس حالا که در اصل مطلب مخالفی نیست پس شروع بمباحثه در آن بشود که زودتر بگذرد **نویسری** - بهیچوجه ملاحظه موافق و مخالف نمی شود .

وکیل التجار - بنده اساساً با این اظهارات مخالفم و عرض میکنم غرض مقین سابق در این قانون این بوده است که چون پایه دادن حقوق بر یک اساس صحیحی نبوده است باینجهت یانصد تومان را معمول بنظر وزارت مالیه کرده است نظر باینکه اشخاصیکه یانصد تومان حقوق دارند نفوذشان در دربار سلطنت کمتر بوده است و نمیتوانستند بیش از سیصد تومان در حق خودشان بر قرار نمایند و شاید اغلب فقیر هم بوده اند پس ضرری ندارد که باین اشخاص یک مقداری داده شود که بآن زندگانی نمایند از اینطرف هم قانون تقاعد در دست است که برای اشخاصیکه در خدمت هستند چه در نظام و چه در سایر ادارات در موقع از کار افتادن بآنها

داده شود پس در اینصورت بجهت بآنها که زیاد تراز سیصد تومان حقوق دارند و اینگونه اشخاص هم بیشتر مشغول خدمت هستند بجهت حقوق متوفیات آنها بمجلس نیاید در صورتیکه ممکن است ازین راه یک ضرری عاید دولت شود و اگر پناشود بمجلس بیاید یک مقداری زیادی بر عایدی دولت افزوده شود بعلاوه معلوم است از سیصد تومان الی دوهزار تومان مبالغ زیادی متوفیات در عرض چند سال حاصل شود در صورتیکه بمجلس بنام شود بیاید معلوم است وزارت مالیه نظر مسئولیت خودش خواهد تحقیقات لازمه کرد و بمجلس فرستاد مجلس رجوع بکمیسیون نموده دومرتبه از کمیسیون بمجلس میآید معلوم است چه قدر تحقیقات خواهد شد و چیزی بدون استحقاق بکسی داده نمیشود بعلاوه در آخر عرضم سؤال میکنم طریقی که بکمیسیون مبتکران میروند اما کمیسیون بتکرار میتواند وقتی که او را قابل توجه ندانست مسکوت عنه بگذارد یا لازم است بمجلس اعاده بدهیم با علت قابل توجه ندانستن آن

صدیق حضرت - بنده وجود این قانون را خیلی لازم میدانم و دلایلی ذکر شد که اگر بخواهیم بمذلت رفتار کنیم باید پیش از یانصد تومان حقوق متوفیات بمجلس بیاید در صورتیکه بنده بکلی از وظیفه مجلس خارج می دانم که مجلس تعقیق اشخاص را بنماید که آیا مستحق است یا خیر در فلان سال صد تومان پول دارد یا ندارد ملک دارد یا ندارد و این یک کاریست که صحیحاً از عهده هر یک از نمایندگان بر نمی آید پس در صورتیکه یک راپورت متوفیات بمجلس بیاید نماینده اگر تحقیق کرده بخواهد رأی بدهد چه طور رأی بدهد تحقیق کار هم نمیتواند بنماید پس وجداناً مکلف است که امتناع نماید پس ممکن است که در صد و نود و نه بمجلس بیاید و نتوانیم تحقیقات کامله بعمل بیادریم و تکلیفمان هم وجداناً امتناع است در صورتیکه ممکن است غالب آنها مستحق باشند در اینصورت غالباً ممکن است بواسطه آمدن بمجلس بی اعتدالی واقع شود و اینهم که قانونی وضع بشود که هیچ بی اعتدالی نشود این یک چیزی است که از قوه بشر خارج است و محال است و در هیچ جای دنیا یک قانونی نیست که بالنسبه بشمار افراد عدل معض باشد لکن باید این ملاحظه معین بکنند که اغلب در حق افراد عدل باشد حالا در اینخصوص بنده سراغ دارم از تجار و کسبه و غیره که اغلب آنها هم در ولایات میباشند و دارای حقوقی هستند که کمتر از یانصد تومان است در صورتیکه هم کاسبانند و تاجر هم دارای تمول هستند و فرضاً روزی که خودشان از بین میروند حقوق آنها بمجلس نمی آید و موافق قانون وظایف نصف آن در حق وراث آنها بر قرار خواهد شد و خیلی ها هستند که او کر دولت هستند و حقوق آنها یک جزئی از یانصد تومان بیشتر است و خیلی هم استحقاق دارند و وقتیکه از بین رفتند باید حقوقشان موافق آن قانون بمجلس بیاید و مطابق شرحیکه عرض کردم ممکن است یا ما بدهیم یا اینکه امتناع نمائیم در هر صورت چیزی بآنها نرسد در صورتیکه استحقاق هم دارند بعلاوه هر یک از آنها هم که بمجلس میآید مدتی وقت مجلس را تلف میکند

لا اقل هر کدام دو ساعت وقت مجلس را تلف میکنند چنانچه مکرر دیده آید و الان هم قریب چهل پنجاه کافه در کمیسیون از وزارت مالیه رسیده است راجع بمتوفیات ملاحظه کنید اگر تمام اینها بمجلس بیاید چه طور وقت مجلس تلف خواهد شد در اینصورت بنده وجود یک قانونیکه رفع این زحمت را از مجلس بنماید لازم میدانم و معلوم است در قانون هم تساوی ممکن نیست اغلب را باید ملاحظه کرد و بنده این قانون را از هر حیث اتم و اکمل میدانم .

حسنعلیخان - بنده عرض میکنم اقوی دلیلیکه آقای فهیم الملک برای لزوم این قانون ذکر کردند این بود که نبودن این قانون موجب تصبیح وقت مجلس خواهد شد و بنده از اهم امور میدانم وجود یک قانونی را که رفع زحمت از مجلس نکند یعنی تکلیف وزراء را طوری معین کند که اسباب زحمت مجلس نشود لیکن در خصوص وضع این قانون بنده تصور میکنم که اسباب ضرر مبلغی در سال بدولت میشود بجهت اینکه قانون سابق میگوید از یانصد تومان بالایا بمجلس بیاید و ممکن است وقتیکه بمجلس آمد صد تومان مجلس تصویب کند و وراث داده شود ممکن است دو صد تومان تصویب کند و در این قانون می نویسد از یانصد تومان دیگر نصف داده میشود .

(اغلب تعرض کردند گفتند اشتباه کردید)
حسن علیخان - از یانصد تومان دوم فرضاً نلت از یانصد تومان سیم ربع از چهارم خمس در صورتی که ممکن است ما در یکم عمل از تمام یکم بیشتر تصویب نکنیم و بنده آن روز که آقای فهیم الملک میخواستند این طرح را پیشنهاد نمایند بایشان گفتم اینرا معین کنید که دولت ما تا چه قدر ممکن است حقوق بدهد والا باین ترتیب بدولت بعبیه بنده ضرر وارد میآید .

صنیع الدوله وزیر علوم - در هیچ مملکتی این امکان پیدا نکرده است که بکمال بدی را بیک حال خوبی مبدل نمایند در آن واحد در همه جا مسلم شده است که وقت لازم است و بهرور زمان اصلاحات شده است باینجهت بکمرتبه چون نمیتوانیم اصلاح اصلی را نمائیم وجود این قانون را بنده خیلی لازم میدانم ولو اینکه بی اعتدالی هم بالنسبه ببعضی شود بعلاوه در صورتیکه بیش از یانزده سال داده نمیشود دیگر اینکه ما در اصلاحات باید از خودمان اختراع کنیم یا به بینیم دیگران چه کرده اند ما هم همان را عمل نمائیم و دیگران وضع قانون کرده اند که بآن ترتیب مستهلك شده است بآنکه در هر مورد به بینید کجا باید پنج تومان کسر شود کجا زیادتر .

فهیم الملک - بنده در جواب آقای حسنعلی خان عرض میکنم آنچه هم بمجلس آمده است و مجلس داده است مخالف با این قانون نبوده است و اگر در صدیک مخالف شده است آنرا مناط قرار نمی دهند چنانچه گفتند حکم همیشه بر غالب است

دکتر علیخان - بنده آمده ام اینجا یک عرضی خواهم کرد که احتمال دارد اغلب باینده مخالف باشند لکن تکلیف بنده است که عرض بکنم خیلی فریب است اینکه کسیکه ندارد بیاو میگویند بنده

چهارم بدهد ندارد اول محل عایدات خود مسائرا تعیین کنیم اگر بقدر مستخدمین لازم خودمان داشتیم هرچه اضافه شد بآنها بدهیم دیگر آنکه آقای صدیق حضرت گفتند من نمی دانم متولین هستند که حقوق میگیرند و شغل دولتی ندارند من نمیدانم چطور بآنها داده میشود و اینکه گفته میشود فقیرند در همه جای دنیا فقیر هست چرا بآنها نمیدهند همان قسم که در سایر جاها برای فقرا کرده اند شما هم بکنید بعلاوه فقیر در این مملکت منحصر بآنها که نیست فقرا زیاد هستند در صورتیکه شما نمیتوانید مواجب نوکر ما مأمورین خودتان را برسانید چطور بآنها میدهید.

تقی زاده - اول گفتند صحبت در کلیات بشود کلیات عبارتست از تمام ملاحظاتی که در تأسیس این قانون باید بشود بعد صحبت بلزوم و عدم لزوم منتهی شد که نزدیک بود رأی بسکیریم بنده چندین ملاحظه دارم در این قانون که لابد عرض کنم حالا که رأی گرفتیم و مطالب بجائی نرسیده از تمام این مذاکرات دو طرف در این قانون پیدا شد یکی اینکه وضع قانون شود و حقوق متوفیات بمجلس نباید یکی اینکه بمجلس بیاید یک چیز هم حالا گفته شد که اسلا نباید داد در اینکه بیش از پانصد تومان که در آن قانون معین شده است چرا بمجلس نیامد در آن موافق با آنچه جناب صنیع الدوله گفتند که نمی شود یکمتره از بین برود و اینکه گفته شد پول نداریم دولت باید برای اصلاحات پول پیدا کند فدوی هم برای این مصرف تهیه نماید اما آنها که می گویند بمجلس بیاید بنده منکرم آمدن بمجلس را را که در نظر دارند که چنانچه بمجلس بیاید کمتر از آن ماده خواهد شد که در این قانون معین می کند اینطور نیست یقین است که در مجلس بیشتر داده میشود و بعلاوه اگر بمجلس بیاید تصبیح کلیه وقت مجلس میشود بعلاوه یک فکری هم برای وقت صبح و کلام باید کرد و آن آدم صاحب حقوق هر روز صبح خانه و کلاست و آنچه چیزی هم که در نظر جناب دکتر علیخان است باین اصلاح میشود که مدت برای قانون فرار بدهند مثلاً که بگویند بفقیر ماهی پنجقران داده میشود آن هرگز در نظر ندارد که یکروز آن هم قطع خواهد شد ولو در مجلس آتیه پس یک مدت باید فرار داد که تا آن مدت قطع شود و آن هم که می گویند بداند که برای آرزوش فکری بنماید ما راضی شدیم به اینکه این حقوق را تا زنده است ببرد و بعد از مرگ او هم یک چیزی بولادش بدهیم در صورتیکه مجبور نیستیم آنرا هم بدهیم بعلاوه نباید تصور کرد آنها که می گویند بعد از ما دنیا چه آب و چه سر آب اگر ما فرار بکنیم بیاقی ماندگان آنها چیزی هم ندهیم خواهند آمد اینجا حمله میکنند که چرا بآنها چیزی نداده اید یا وجه کمتری معین کرده اید و این ندای ما از این جا در امروز سبب این است که آنها یک فکری برای اولادشان خواهند کرد که بعد از خودشان دارای یک حرفه و صنعتی باشد لکن معلوم است آنها که یکسال دیگر خواهند مرد نمی توانند دیگر از برای اولادشان یک فکری بکنند در حق اولاد آنها لازم است یک چیزی معین کرد اما آنکه ده سال بعد از این میمیرد باید گفت برود برای اولادش فکری کند و از برای این مسئله

دو مدت لازم است منظور شود یکی مدت اجرای این قانون است که این قانون از اسامال تا پانزده سال دیگر مثلاً مجری است و بعد نسخ خواهد شد یکی مدت صغیر بودن وراث است که این حقوق مطابق این قانون بوراثی داده میشود که کمتر از بیست سال داشته باشند تا سن آنها به بیست برسد برای اینکه ممکن است یک نفر مرحوم شود و اولادش بیست ساله باشد در این صورت نباید مساوی باشد با آنکه مرده و اولادش ده ساله یا چهارده ساله است پس باید دو قید را از نظر نیندازیم یکی قید صغیر یعنی قید بلا کسی است و یک چیز که از همه فریب تر است بنظر من آنستکه این حقوق را که دولت می دهد نباید در نظر داشته باشد که ملک طلق آنهاست و بجزان شرع هم بین وراث تقسیم میشود چنانچه این تصور را کرده اند و فرق بین ذکور و اناث گذاشته اند و استشهد هم باین شریقه اند که مثل حظ الاثینین شده است و این آیه را از محل خود تنزل داده اند در صورتی که می بینیم آنها که از همه مستأصل ترند همان صیغه ها هستند که در وزارت مالیه و مجلس جمع میشوند و داد و فریاد میکنند و بنده تصور میکنم فرق بین ذکور و اناث باید برداشته شود و تساوی بین آنها باشد در بردن اینوجه در یک مدت معینی مسئله دیگری مسئله جنس است که نباید یک متقال جنس بسکی داده باید تسمیر کنند و پول آنرا بار بدهند این مواجبها که داده میشود همه کس میدانند که از کجا می آید و برای چه داده میشود و برای چه گرفته میشود حالا که در غیر محل صرف میشود خوبست لافل یک تغییر در صورت آن بدهیم یک یرده پوشی کرده باشیم که آن قباحت و کثافت از را تا یکدرجه از نظر بیندازد که این جنس را که از دسترنجها گرفته اند نیابرد دولت بدست فلان آقا بدهد و یک مسئله دیگر جلوگیری از تقلبات است که باید یکماده قانون وضع شود برای اینکه هر چه در سال با هم وظیفه مرسوم مستمری داده میشود در یکجا نوشته شده طبع شود که تمام مردم بتوانند ببینند و اگر این مسئله نشود کنترل مجلس در مالیه مملکت بعمل نخواهد آمد

دکتر اسمعیل خان - بعد از بیانات آقای آقامیرزا ابراهیمخان که مخبر در مقام جواب که برآمد تصور کردم مخالف با قانون که وضع شده است خواهند بود مخصوصاً وقتی دلایلی که ذکر کردند در دادن این حقوق بنده قطع کردم که خودشان مخالف با این قانون شده اند لکن بعد از ذکر آن دلایل باز میگویند باید این قانون باشد خیلی فریب است آقای وزیر علوم میفرمایند تجدد فوراً ممکن نیست بنده هم مصدق این مطلب هستم لکن نباید تشویق کرد عادات می شود سابقه را و بنده تصور میکنم اگر این قانون را مجلس تصدیق کند آنمادات را تشویق کرده است آنکه گفتند اضافه بر پانصد تومان بمجلس بیاید برای اینکه میدانند بعضی ها بچه قسم بدربار دولتی راه یافته بوده اند و حقوق زیاد در حق خودشان مقرر کرده بودند گفته اند که از پانصد بیلا بمجلس بیاید شاید مجلس اغلب را تصویب نکرد و از سیصد بیانی اغلب متعلق باشخاصی است که بی بضاعت هستند از برای آن یک قانون وضع کرده اند که مطابق این عمل شود و اینکه گفته میشود یک قانون وضع کنند و بدست قوه مجریه بدهند این مسئله یک کسر بودجه خواهد آورد بجهت اینکه ممکن است

یک نفر فوت شود و دارای دوهزار تومان حقوق باشد بیکه وزیر مالیه آنها را مستحق نداند و بخواهد بآنها هیچ داده نشود این قانون دست وزیر را می بندد و میگوید بیکمقدار زیادی بوداده شود و اینکه آقای صدیق حضرت فرمودند که ممکن نیست قانون عدالت صرف باشد این منکر ندارد ولی در اینجا اگر ایشرا نصویب کنید تشوین کرده اید بعقیده بنده از آنها که حقوق غیر مشروع را بآنها داده اند.

فهییم الملک - ج- جواب آقای دکتر اسمعیل خان گفته شده بود اینکه حقوق را ندهند دوکار باید کرد یا اینکه تمام باید برونه فرد مرحوم شوند یا آنکه نگیرند و هیچیک از این دو نمیشود برای اینکه هم هستند و هم می گیرند پس حالا که میگیرند اگر روزی یک ترتیب و نظام بگیرند بهتر است یا اینکه بی نظم و ترتیب باشد و اینکه فرد فرد حقوق متوفیات بمجلس بیاید علاوه بر تصبیح وقت مجلس از وظیفه مجلس خارج است بجهت اینکه پس باید محاکمات عدلیه هم یک یک بمجلس بیاید و اینکه آقای تقی زاده فرمودند که مساوی بین ذکور و اناث باشد تمام نظر کمیسیون بقانون وظایف سابق بوده که طوری نشود که مخالف او چیزی نوشته شود و حالا اگر لازم می دانند تغییری داده شود موکول برای مجلس است

مهرزاد الملک - در اینجا آقایان بیکه می می خواستند این طرح قانونی وارد کنند دو سه دلیل اقامه کردند که تمام آنها را ممکن بود رد کرد و اینکه آقای دکتر علیخان فرمودند که دادن حقوق ضربه است که بمایه مملکت می خورد در صورتیکه مامعطل هستیم نمی شود بآنها حقوق داد بنده عرض میکنم اینطور نیست بجهت اینکه همین قسم که ما برای زنده ها باید تهیه پول کنیم برای باقیمانده آنها هم که میمیرند تهیه پول میکنیم و اگر ما نظر به بی پولی کنیم نباید شروع در اصلاحات بنمائیم بعلاوه وقتی ملاحظه کنید بموجب این قانون فریب سه ربع حقوق متوفی ضبط میشود اما در خصوص استحقاق وراث بنده عرض میکنم نمیشود تحقیق کرد خسروخان اقبال الملک با اینکه خدمات بزرگ بدولت کرده بود یک دختر داشت جمعی می گفتند پریشان است حقوق بمجلس آمد داده شد بجهت اینکه مجلس نتوانست درست تحقیق در فقر او بنماید و تصور کنید در صورتیکه از محتاج باشد این تصویب نکردن چه صورت داشته است بعلاوه اگر بنا شود این مطالب بمجلس بیاید باید تمام وقت مجلس صرف این مطالب شود دیگر اینکه وضع پارلمانی مقتضی است که مطالب دیر از آنجا بگذرد و ممکن است وراث اشخاص متوفی که بی چیز هستند یک پولی فوری لازم داشته باشند در صورتیکه با خود دولت باشد ممکن است بزودی اقدام شود و آنها بتوانند رفع احتیاج نمایند در صورتیکه اگر بمجلس بیاید شاید سه ماه طول بکشد و آنها در یک زحمتی باشند اما در خصوص اینکه اشخاصی که دارای حقوق پانصد تومان هستند مستحق بوده اند و آنها که از پانصد تومان زیاد تر دارند مستحق نیستند میشود در این خصوص حکم کلی کرد پس باید صورت ظاهر را ملاحظه کرد حقوق را در ازاء خدمت می دهند پس آنها که هزار تومان حقوق دارند باید ملاحظه

کرد که همان قدر استحقاق داشته اند چه شده است که شما ملاحظه وراث این طبقه را میکنید و ملاحظه وراث آن طبقه را نمیکنید و اما اینکه وکیل الفجار گفتند حقوق تقاعد در دست است آن راجع به مستخدمین ادارات است نه صاحبان حقوق و اینکه در کتر اسمعیل خان فرمودند تشویق از آنها میکنیم این در صورتی است که از امروز بیمه ما بکسیکه حقوق بدیم در صورتیکه کسر میکنیم چه تشویقی است.

رئیس - مذاکرات زیاد شده است و عده زیادی هم اجازه خواسته اند و بمقیده بنده مذاکرات در کلیات کافی است حالا رای می گیریم که داخل شورج جزئیات بشویم هر کس تصویب میکند که شروع در شورج جزئیات این قانون شود قیام نماید.

رئیس - با اکثریت سی و سه رای تصویب شد (در این موقع شروع بقرائت و مذاکره در جزئیات گردید.)

ماده اول قرائت شد باینکه از پانصد تومان الی دو هزار تومان موافق مواد ذیل بین وراث تقسیم میشود و اضافه بر دو هزار تومان ضبط دولت خواهد شد دکتر علیخان پیشنهاد کرد که بجای دو هزار تومان هزار تومان نوشته شود در قابل توجه بودن آن رای گرفته و با اکثریت پذیرفته شد.

سلیمان میرزا هم بهمین مضمون پیشنهادی کرده بود.

پیشنهادی از طرف حسنعلیخان قرائت شد لکن خودشان پیشنهاد را مسترد داشتند در ماده سوم سلیمان میرزا پیشنهادی کرد باین مضمون که از پانصدالی هزار تومان ربع بلا کسر آن در حق وراث برقرار شود در این پیشنهاد رای گرفته ورد شد فهیم الملک تقاضا کرد که ماده چهارم و پنجم ماده اولی و پیشنهاد دکتر علیخان بکمیسیون مراجعت نماید پذیرفته شد.

از طرف آقای تقی زاده پیشنهادی شد که مدت جریان قانون چهار سال باشد آنکه بر قراری جنس موقوف باشد و قیمت آن ضمیمه حقوق شود و چند اصلاح کرده بودند که در ماده اول بعد از کلمه هزار تومان لفظاً ناه سال هم اضافه شود رای گرفته و رد شد پیشنهاد ایشان.

پیشنهادی از طرف منتصر السلطان شد که مدت جریان قانون باین حال باشد رای گرفته و رد شد.

پیشنهادی از طرف آقا شیخ اسماعیل هشرودی شد راجع بماده هفتم رد شد.

پیشنهادی فهیم الملک کردند و رای گرفته رد شد.

در اصلاح آقای تقی زاده راجع بماده ششم رای گرفته تصویب شد.

در این موقع از طرف آقای رئیس امر و اجازه بکریع تنفس داده شد.

ثانیاً بریاست آقای ممتاز الدوله نایب رئیس دوم جلسه تشکیل گردیده ماده ششم از قانون متوفیات را که کمیسیون قوانین مالیه الحاق کرده بود قرائت

و در قابل توجه بودن آن مذاکرات زیاد بعمل آمده بالاخره مسکوت عنه ماند.

نایب رئیس - دو نفر کسر اعضاء کمیسیون قوانین مالیه انتجا میشود گفته کسانیکه در کمیسیون ها عضویت دارند اسمایشان خوانده شود.

معاذ الملک - کسانیکه در بیت کمیسیون عضویت دارند ادیب التجار شببانی - آقا شیخ محمد - خیابانی - آقا شیخ اسمعیل هشرودی - آقا شیخ رضا صدر العلماء - مصدق الممالک - آقا سید جلیل - معین الرعایا - معتمد التجار - حکیم الملک - حاج آقا - طباطبائی - حاج میرزا آقا - آدینه محمدخان - دکتر امیر خان تقی زاده - عز الملک - کزازی - نواب - محمد هاشم میرزا - ارباب کیخسرو - کسانیکه در هیچ کمیسیونی عضویت ندارند - دبیر الملک - میرزا اهلای اکبر خان دهخدا - مرتضی قلیخان بختیاری - معاضد السلطنه - آقا سید - ابراهیم شیرازی.

وکیل التجار - کسانیکه در یک کمیسیون عضویت داشتند اسمایشان قرائت شد و اسمی اعضاء کمیسیون قوانین مالیه خوانده نشد که آقایان دو مرتبه آنها را ننویسند و بنده درست است که در یک کمیسیون هستم ولی چون در اداره مباشرت هستم و آقایان میدانند که کار اداره مباشرت زیاد است و میدانند که اغلب بنده را نخواهند نوشت ولی فقط از چند نفری که شاید اسم مرا مینویسند استعفا میکنم ننویسند برای اینکه نمیتوانم از عهده برآیم.

معاذ الملک - اعضاء کمیسیون قوانین مالیه صدر العلماء مارباب کیخسرو و معین السلطنه - وکیل - الرعایا - حاج آقا - فهیم الملک - میرزا داودخان - معین - الرعایا - ابوالقاسم میرزا - میرزا مرتضی قلیخان.

مؤتمن الملک - این دو نفر بجای کی من میشود **نایب رئیس** - بجای آقای دکتر علیخان و آقای میرزا اسدالله خان (گفته عده کافی نیست همه از اعضاء معین شد که عده حضار (۵۲) نفرند و عده که برای اخذ رای لازم است باستی (۵۳) نفر باشند.)

نایب رئیس - خوب معلوم میشود که آقایان تشریف برده اند دیگر نمیتوانیم رای بگیریم بماند برای جلسه دیگر - دستور روز سه شنبه - در باب تعیین تکلیف اجارات و کتراتها - در باب پنجهزار تفنگ و دو کرور فشنگ راپورت کمیسیون فواید عامه در باب استخدام بکنفر ارویائی - طرح آقای فهیم الملک راجع بحق تقاعد - طرح آقا شیخ ابراهیم زنجانی در باب احصاء نفوس.

حاج آقا - چندین مرتبه عرض کردم که روزهای یکشنبه و شبهای چهارشنبه بنا بود مجلس خصوصی بشود که در مطالب مهمی که باید در دستور جلسات علنی منظور شود مذاکره و تعیین شود تعجب دارم با وجود اینکه آقایان همراهند و اصرار هم دارند چرا روزهای یکشنبه و شبهای چهارشنبه جلسات خصوصی نمیشود که دستور جلسات علنی معین شود.

نایب رئیس - همینطور عمل میشد هفته گذشته که منعقد شد ولی چون فردا چند فقره کار مهم در بین است نمیشود جلسه منعقد شود برای اینکه اغلب آقایان نمیتوانند حاضر شوند.

معین السلطنه - آن کارها برای صبح است و جلسه باید عصر منعقد شود بملاوه این جلسه خصوصی است و رسمیت هم ندارد فقط برای اینست که عده از آقایان اجتماع بهم برسانند و در مطالب مهمی که باید در دستور جلسات منظور شود صحبت کنند.

نایب رئیس - در صورتی که می فرمایند رسمیت ندارد و برای صحبت است ممکن است خود آقایان جمع شوند و مذاکره کنند دیگر لازم نیست که در دستور منظور شود.

دکتر علیخان - بنده عرض می کنم ساعت انعقاد مجلس را معین بفرمائید.

نایب رئیس - سه ساعت بفرموده مانده است.

مؤتمن الملک - در باب تعیین تکلیف اجارات و کتراتها راپورتش که هنوز نرسیده است

نایب رئیس - پس بجای ادراپورت کمیسیون بودجه در باب حصن السلطنه نوشته شود.

کاشف - بنده اجتماع روزهای یکشنبه را مهمترین کارها می دانم و اگر نباشد کارهای جلسات علنی مرتب نخواهد شد هر کاری باشد باز این از آنها بمقیده بنده مهمتر است.

(مجلس یکساعت و ربع از شب گذشته ختم گردید)

صورت مشروح مجلس روز سه شنبه هشتم شهر ربیع الاخر ۱۳۲۸

مجلس دوسه و نیم قبل از غروب در تحت ریاست آقای مستشار الدوله منعقد گردید و صورت مجلس روز سه شنبه پنجم را آقای معاضد الملک قرائت کردند

رئیس - در صورت مجلس ملاحظه است ؟

وکیل التجار - فقط بنده میخواستم عرض کنم که همانطور که آقایان و الاء چهار بفرموده مانده تشریف می آوردند و مجلس سه بفرموده تشکیل میشد حالاهم می خواستم عرض کنم که خوب است سه بفرموده حاضر شوند.

تلگرافی از داودخان کلهر بتوسط وکلای محترم کرمانشاه مشعر بر استقراض داخلی قرائت گردید لایحه از انجمن مساوات ایرانیان کربلای معلی مشعر بر استقراض داخلی و اعانه اطلاعاتی که رسیده است فوراً هفتاد و پنج تومان جمع شده و برات تجارتنی کرده اند و قرار گذاشته اند که هر چه جمع شود بفرستند

آقا سید حسین اردبیلی - حال بواسطه حس ایرانیت تلگراف و لواجعی که بمجلس میرسد با این جوش وطن پرستانه خوب است گرما گرم افتدانی شود و نتیجه گرفته شود آیا آن کمیسیونی که برای این مسئله تشکیل شده است اقدامی کرده است یا خیر؟

رئیس - البته اقدام کرده اند.

رئیس - از آقایانی که در آن کمیسیون عضویت دارند استعفا میشود زودتر اقدام نمایند.

اسدالله میرزا - بنده چون مخیر آن کمیسیون هستم اطلاعاً عرض می کنم که اقدامات شده است راپورت زیاد رسیده است بیاره ملاحظات نیامده است البته خواهد آمد لیکن حالا باز شنیده می شود در اعانه و نباید این صحبت بشود و ما محتاج باعانه نیستیم بنده لازم می دانم اظهار کنم که عنوان اعانه را نباید کرد و اگر کمیسیون پیشنهادی می کند در باب استقراض داخلی است.

رئیس - بلی نظریات ولایات مختلف است به آنها جواب داده خواهد شد که استقرض است

وکیل التجار - بنده اول دفعه که در این باب صحبت شد عرض کردم در موقعی که آن تلگراف اعانه رسید کفتم اطلاع داده شود که بگیرند و بدهند پول اعانه را بملاحظه اینکه آن پول ازممان بیرون و معلوم است که این اقدام نشده است و گمان میکنم اگر هر کس بخواهد بخیال خود یک اقدامی کند خیلی اسباب زحمت خواهد شد.

رئیس - اولاً اگر پولی جمع شود این اسباب زحمت نخواهد شد و باید تصور کرد که از کجا آمده است.

وکیل الرعایا - بنده موقعی که اجازه خواستم گمان نمی کردم که حضرت والا آنچه را بنده میخواستم بگیریم نگویند معلوم است که اعانه گرفته نمیشود صحیح است لیکن یک چیزی است که قبل از عفو عمومی اشخاصی که سهمی در حق آنها تعیین شده است بدانند که این مبلغ تا دینار آخر از ایشان گرفته خواهد شد و فرمایش حضرت والا را سند قرار بدهند.

رئیس - این مسئله ربطی بموضوع ندارد (رایورت کمیسیون بودجه راجع بعقوق حصن السلطنه را آقای میرزا مرتضی قلی خان قرائت کردند) مشرف بر این که از وزارت امور خارجه کافندی رسیده است که حصن السلطنه ماهی یکصد و بیست و پنج تومان از طرف دولت معین شده باو بدهند خواسته و سه سال است که اود در آنجا است و مقروض شده است خواسته اند هزار تومان باو داده شود.

وکیل التجار - آنچه مسلم است این مقدار را مجلس سابق تصویب کرده بنده هم بدم یک مواجبی داشت و یک خرج تحصیل مواجب پانصد تومان داشت دوست تومان او کسر شد سیصد تومان هم خرج تحصیل باو داده شده ششصد تومان همان ششصد تومان باو برسد کافی است.

وکیل الرعایا - در این مجلس هر وقت مذاکره تحصیل می شود از آنجا بیاید که همه آقایان راغبند بتحصیل زود میگویند داده شود نباید دید که او چه کرده ولیکن ما باید بدانیم که آنچه تحصیل کرده و چه تحصیل می کند و اخلاق او مفید است یا خیر در صورت فایده باید داد والا صاحبان پول خیلی محتاج ترند بنده شاید عرض کنم یک وقتی در مجلس شورای ملی بکمک آقای احتشام السلطنه هزار تومان باو داده شد که برود تحصیل کند بعد مدتی در تهران مانده است و خرج کرده است بعد از مدتی رفته است زانو سوال کنید چه تحصیل کرده بدهم هشتصد تومان از صندوق فقاز باو رسیده بعد باید دانست که چند وقت در آلمان گردش کرده و در مدارس آنها هم بوده حالا باید دید چه تحصیل کرده و در خصوص فرار دادی که باید باو داده شود در این خصوص مخصوصاً باید توجهی کرد او بعد از واقعه ناگواری مجلس از تهران رفته و هزار و هشتصد تومان پول گرفته و حالا هم پیشنهاد کرده است که این پول را بدهید و بنده لازم دانستم که اطلاع خودم را عرض نمایم

فهمیم الملک - همینطور که فرمودند سیصد تومان خرج تحصیل و سیصد تومان مواجب قبل از آمدن بسکپول برای اسب و لباس و غیره داده شود

چون ورود بر آکادمی نظام آلمان مخارج فوق العاده داشت و این مخارج کافی نبود برای روسیه هزار تومان بتوسط سفارت برلین که همه روزه مطالبه می کردند فرستاده شد و مبلغ سیصد تومان هم آقای ناصر الملک بپانک داده بودند محمد علی میرزا هم دستخط کرده بود و لسی معلوم نسکرده بود که همیشه باو داده شود لیکن تحصیلش هم خوب است و اینچنین وجهی هم که کمیسیون پیشنهاد کرده است خیلی کمتر از آنست که آقا معین شده است لیکن چون او سمت رسمیت دارد برای اینکه سمت (ایسته متری) دارد و معرفی شده است بتوسط سفارت ایران و این مخارج را دولت باید بدهد و اگر مخارجی غیر از مخارج تحصیل دارد آنرا دولت متحمل نخواهد شد این بود که کمیسیون همین قدر را کافی دانست آن هزار تومان را که بطور انعام داده اند آن تهمه بیش از مخارج دوسه ساله او میشود اینستکه این سیصد تومان را میدهند و بمرستند در کمیسیون اینطور تصویب شد که ششصد تومان از برای او زیاد نیست این بود که عجزاً گفتند ششصد تومان بدهند و زودتر حرکت بدهند بیاید تهران و این وجه هم بیش زار زار دافر فرستاده میشود که او اطلاع بدهد بعد آنجا تحقیق بشود اگر تحصیل کرده است بدهند اگر خرج دیگری دارد راجع بدولت نیست.

حاجی شیخعلی - چون مخارج فوق العاده که مجلس میدهد از هر وزارتخانه ممکن است بیاید اول باید بکمیسیون مالیه برود بعد بکمیسیون بودجه برود و این از خارجه آمده است پس باید بکمیسیون مالیه برود کمیسیون مالیه امان نظری نماید و آنچه بمقیده بنده میرسد اینطور اقواس است.

فهمیم الملک - این فوق العاده نبود این را وزارت خارجه تصور کرده بود که برقراری و استمراری است و وزارت مالیه چون سندی نداشت باینجهت بود که بمجلس فرستاد اند.

دکتر علیخان - در کمیسیون معارف چند فقره از این قبیل آوردند و در آنجا چنانچه در رایورت ذکر شده بود قرارداد نظامنامه از برای آنها و محصلین خارجه نوشته شود گویا بمجلس قول کرد نمیدانم چه شده است که این را استثناء کرده است و گمان میکنم وقت مجلس بیشتر قیمت دارد از اینکه گفتگو در مخارج یک نفر متصل که معلوم نیست استحقاق داشته باشد یا خیر آنقدر گفتگو کنیم خوب است گفتگو در یک چشمه مالیه کنیم.

حسنعلی خان - ایراد آقای دکتر علیخان را بنده تصدیق نمیکنم برای اینکه آن تقاضای معارف راجع بشاگردانی بود که می خواهند بروند تحصیل میکنند این آدم تحصیلش تمام شده است حالا باید بملاوه اینکه سمت رسمیت داشته است باید ملاحظه آبروی خودمانرا بکنیم که از میان نرود و عرض می کنم خودما باید اسباب تشویق بشویم که مردم اطفال خود انرا بفرستند از برای تحصیل و موافق اطلاعاتیکه من دارم یکی از صاحبمنصبهای خوب ما است که ما امروزه اینگونه اشخاص کاربرا لازم داریم که مصدر کار نمایم و فایده ببریم یکی از صاحبمنصبهای بزرگ همدانی در سفارت ایران تعریف کرده است از این جوان اگر آنها مثل

سایر صاحبمنصبهای ما است که از کار افتاده اند و نباید کاری کند در این صورت نمیگویم بیاید بجهت اینکه فایده نخواهد داشت ولی اگر واقعا قدم در عالم تجدد گذاشته ایم و بخواهیم ادارات خود را از روی رفورم صحیح اداره کنیم این است که باید قاعده صحیحی بگذاریم جوانیکه سالها رفته است و تحصیل کرده و گران هم تمام نشده است چرا باید در این مبلغ که ششصد تومان داده شود تأمل نمایم و حال آنکه در سایر مواقع تأمل نداریم بنده تمنا می کنم که آنها را مجلس بیاورد تشویق کند و کار بدهد.

رئیس - این مطلب ظرفیت بیشتر از این مذاکره را ندارد حال رای میگیریم در رایورت کمیسیون بودجه هر کس رای دارد باین رایورت رفته سفید خواهد انداخت.

وکیل الرعایا - بنده اجازه میخواهم رئیس - مطالب جزئی است دیگر قابل مذاکره نیست.

(ورقه رای برای قابل توجه بودن توزیع گردید) (صده ۶۴) علامت قبول ورقه سفید (۳۱) علامت رد ورقه آبی (۱۵) امتناع (۱۴)

اسامی آقایانی که ورقه سفید انداخته اند:

آقای میرزا الدوله - آقای هاشم میرزا محمد - آقای متمد التجار - آقای فاتح الملک - آقای حاجی میرزا رضاخان - آقای شیبانی - آقای قوام الاسلام - آقای دکتر اسمعیل خان - آقای تقی زاده - آقای میرزا ابراهیم خان - آقای مؤتمن الملک - آقای صدیق حضرت - آقای حاجی آقا آقای مستشار الدوله - آقای اسدالله خان - آقای همز الملک - آقای معاضد الملک - آقای وزیر زاده - آقای فهمیم الملک - آقای میرزا علی اکبر خان دهخدا - آقای صدر العلماء - آقای حسنعلی خان - آقای ارباب کبیر - آقای دبیر الملک - آقای متین السلطنه - آقای اسدالله میرزا - آقای حاجی مصدق الممالک - آقای حاجی محمد کریمخان - آقای وکیل التجار - آقای افتخار البواعظین

آقایانی که ورقه آبی انداخته اند:

آقای عز الملک - آقای وحید الملک - آقای ابوالقاسم میرزا - آقای سلیمان میرزا - آقا شیخ ابراهیم زنجانی - آقا سید حسین کزازی - آقای حاجی محمد اسمعیل کاشف - آقای حاجی میرزا آقا - آقای میرزا محمد علیخان تربیت - آقای حاجی وکیل الرعایا - آقای میرزا داودخان آقا - آقای حاجی شیخ علی خراسانی - آقای آقا شیخ اسمعیل نوری - آقا سیدجلیل - آقا شیخ اسمعیل هشتروندی.

رئیس - تکلیف هموق است تجدید نظری در کمیسیون باید بشود.

حاجی آقا - چندین مسئله نا صحیح گذشته و معوق مانده مجلس این است که تکلیف این مسئله از مجلس نگذشته تصور می کنم در صورتیکه او اتمام یابد رفع این معظورات می شود آن این است که امتناعیون داخل کدام رشته اند

رئیس - مسلم است وقتی که پذیرند
رد است .
[رپورت کمیسیون پست و تلگراف در باب
استخدام مستشارانست نبو شش ماهه از اداره هندو
اروپ و لایحه وزارت مالیه درین خصوص قرائت
گردید کمیسیون بملاحظه اینکه بموجب پروگرام وزرا
از برای ادارات وزارتخانه هامستشارهای دائمی خواهند
آورد این استخدام موقتی را تصویب نکرده بود]
دکتر علیخان - بنده عرض میکنم آوردن
مستخدمین اروپائی لزومش بر همه آقایان واضح است
ولازم بشرح نیست ولی میخواستم از منبر کمیسیون
سوال کنم که آیا تحقیقی کرده اند که خیال وزراء
در آوردن مستشارها بچه نوع است و بچه ترتیب خواهند
آورد یا خیر اگر باینطور است که بعقیده بنده باید
همین را رأی داد تا کم کم تمام وزارت خانه ها هم
بیاورند و اگر غیر از این است که معلوم شود بخواستم
ترتیب این را بدانم .

دکتر اسمعیل خان - کمیسیون پست و تلگراف
نمی توانست با معاون یا وزیر یک موضوع اساسی را
مذاکره نماید کمیسیون اعتمادش بآن پروگرامی
بود که هیئت وزراء بمجلس پیشنهاد کردند و می
گویند که این شخص را که میخواهد بیاورد مسلم است
نمی تواند در شش ماه آن چیز و آن ترتیبی را که
مجلس شورای ملی منتظر آن است فراهم و مرتب
نماید و گفته است شما که بخواهید بیاورید کسی را
بعنوان مستشار بیاورید مقصود این است که کمیسیون
همان چیز را که هیئت وزراء پیشنهاد کرده اند
همان را اساساً قبول کرده است و دیگر دلیلی جزئیات
آن نشده است .

شهبانی - بنده استخدام موقتی ارست نبورا
برای اداره پست و تلگراف لازم میدانم و این را
نمی شود برای آن اصلاح کلی که ما در اداره پست
و تلگراف انتظار داریم رد کرد و بعقیده بنده
این تقاضای وزیر خیلی خوب است و بعد اگر
قراری در اساس مستشارها داده شد در این هم
می شود و از این استخدام شش ماهه لابد استفاده
قابل خواهد شد و اگر شود این اندازه را بنده مضر
می دانم .

هتین السلطنه - در اینجا وقتی از مطالب
پروگرام مذاکره میکنیم خوب است حدیث بآن ندهیم
زیرا که بمصوب آن پروگرام کمتر عمل شده
است و سابقاً که این پیشنهاد بمجلس آمده بود
صحبت از استخدام شش ماهه بود و گفتیم در این مدت
نمی شود ترتیبی در اداره این وزارتخانه داد و حالاکه
ثاناً بمجلس آمده است قبل از آنکه داخل صحبت
شویم خوب است معاون وزارت پست و تلگراف اظهار
کنند که الان هم در شش ماهه اصرار دارند باین تغییر در
مدت میدهند .

معاون وزارت پست و تلگراف
نظر ترتیبی که در رپورت کمیسیون نوشته شده است
که بایستی برای تمام وزارت خانه ها مستشار آورده
شود لازم میدانم که برای اداره خود هم مستشار
بیاورد لیکن چون این اندازه اصلاحات فوری
را لازم دانست این بود که این استخدام
شش ماهه را پیشنهاد کرد که در این شش ماهه

تا اندازه ای که مبسر است ترتیبی برای اداره خود
بدهد بعد که تمام وزارت خانه ها برای خود مستشار
میاورند این وزارت خانه هم مستشار دائمی
برای خود خواهد آورد .

دکتر اسمعیل خان - آقایان بکه از وضع
اداره مسبق هستند میدانند که یک آدمی که فرار
شد در یک اداره در این مدت بیاید تا مشغول کار
شود مدت استخدامش تمام میشود علاوه بر این وزارت
پست و تلگراف میگوید در موقعیکه وزارت خانه ها
مستشار برای اداره خود جلب میکنند من هم مستشار
دائمی می آورم و وقتیکه آن مستشار آمد ترتیبات
این مستشار را که در این مدت داده است خواهد بهم
زد این بود که کمیسیون این استخدام موقتی را قبول
نکرد و گفت اگر مستشار لازم دارید از همین حالا
جلب کنید نه اینکه بعد از شش ماه دیگر این
کار را بکنید .

تقی زاده - بعقیده بنده این استخدام شش ماهه
هیچ ربطی با آوردن مستشارهای دائمی برای ادارات
ندارد و این چیز بزرگی نیست که
ما در نظر بگیریم و بگوئیم که مثلاً ما میخواهیم صد هزار
قشون درست کنیم و چون نمی توانیم این را الان
درست کنیم پس باید دوهزار قشون را هم مرتب
کنیم برای حفظ نظم آن هیچ مانع این نیست در
پروگرام وزراء بود که سی هزار قشون درست کنند
این مانع نیست که بگویم از پادشاه از برای حفظ
نظم مملکت مرتب کنند و این استخدام شش ماهه
یک چیزی نیست که کمیسیون رجوع شود و کمیسیون
بگوید که شش ماه نباشد یا کمتر باشد یا بیشتر باشد
این راجع بوزیر است که بگوید شش ماه یا سه ماه مرا
لازم است و هیچ از می ندارد در صورتی که وزیر
بگوید من شش ماه مستخدم میخواهم بیاورم بگوئیم
که باید ده سال باشد اینطور نیست این که اینجاسی
آوردن برای اینست که ما اصلاحات را به بینیم و ترتیبش
در دست بماند منتهی اگر تغییری یا اصلاحی بنظر ما
رسید میتوانیم تجدید کنیم و یک چیزی که از ابتدای
افتتاح مجلس تا حال بنده مکرر عرض کردم و در نظر
داشتم این بود که کلیه کتباتها را مقرر کرد و یک
ترتیبی برای آنها در آمدن بمجلس داد که اگر
اصلاحاتی هم بنظر ما بیاید تکلیف آن معین باشد و
این استخدام موقتی را عقب انداختن برای این که
بعد از شش ماه میخواهیم مستشار دائمی بیاوریم صلاح
نمیدانم یک چیزی را که می بینیم لازم داریم و نمی
کنیم این را باید طول بدهیم تا کلیه مستشارها بیاید
در اینجا نوشته شده است که این شخص در تهران است
و در اداره دیگر مستخدم است و در این مدت بیاید
در این اداره و اصلاحاتی را که میخواهد بکند میکند
آنوقت میرود به اداره خودش و این بنظر بنده عیبی
ندارد و صحیح نیست که ما این اصلاح کم را برای این
که یک اصلاح کلی را در نظر داریم اقدام نکنیم و
پیشنهاد زیر را صحیح میدانم (گفتند صحیح است) .

منتصر السلطان - بنده می خواهم عرض
کنم مقصود از آوردن مستشار چیست البته برای
اصلاح آن اداره است چیز دیگر نیست و کرا در
این خصوص با وزیر و معاون صحبت شده است این
شخص آن اندازه که باید اطلاع کامل داشته باشد

ندارد باین جهت این را کمیسیون رد کرده است
و اگر میدانست که این شخص در این مدت میتواند
ترتیبی در کار این اداره بدهد البته تصویب می کرد
بلکه اگر کمیسیون می دانست که این در شش ماه
باندازه یک ماه می تواند کار کند و اصلاحات نماید
تصویب میکرد .

معاون وزارت پست - خوب است از این
مسئله رد شویم و ببینیم که آقایان تمام اظهاراتی که
میکند در ضمن آن نسبت بمعاون یا وزیر می دهند
مثل اینکه آقا در بیانات خود فرمودند که معاون
وزارت پست گفته است این شخص بدرد نمی خورد
در صورتیکه بنده خودم این پیشنهاد کرده ام دیگر
چطور اینطور اظهار می کنم و امروز می گویم که
این آدم کار کرده است سیم کشی را بلد است رگمان
می تواند بنویسد و برای شش ماه خیلی خوب است و
همین طور که آقای تقی زاده فرمودند ۱۰ سال است
در ایران یعنی در تهران است زبان فارسی را بلد است
و زحمات او دیده شده است وزارت پست از برای اینکه
این آدم ترتیبات صحیح می تواند بدهد وجود او را
برای این مدت لازم دانسته که بیاید باندازه که
ممکن است اصلاحات بنماید تا ببینیم مستشار های
دائمی باید بیایند یا خیر دیگر نمی دانم کمیسیون چه
ملاحظه داشته است که این را رد کرده است .

دکتر اسمعیل خان - کمیسیون نخواست داخل
جزئیات شود گفت چون باید مستشار دائمی آورده
شود از الان اقدام با آوردن همان شود دیگر ابد داخل
جزئیات نشده است و نمیتواند بشود .

دکتر علیخان - این دلیلی که اینجادر رپورت
ذکر شده است که وزراء چون در پروگرام پیشنهاد
کردند که مستشار های دائمی بیاورند پس نباید
این استخدام موقتی را بپذیریم بنده تصویب نمیکنم
برای اینکه معلوم نیست وزارت چقدر آدم لازم
دارد ممکن است اشخاص متعدد لازم داشته باشد
و اینکه گفته شد این شخص از عهد برنمی آید این
راجع بوزیر است بنده سوال میکنم آیا وزیر
در این کار بیانات است یا کمیسیون البته وزیر بیانات
است و در صورتیکه وزیر بگوید برای شش ماه لازم
است دیگر کمیسیون نمیتواند رد کند .

دکتر اسمعیل خان - خیلی عجب است بنده
نظر کمیسیون را عرض کردم که بچه ملاحظه این را
رد کرده است کمیسیون یک مطلب اساسی پیشنهاد کرده
دیگر داخل جزئیات نشده است .

اسدالله میرزا - بنده اگر چه اعضاء کمیسیون
فوائد عامه هستیم ولی با این رأی کمیسیون مخالفم
و اینکه آقای منتصر السلطان فرمودند که این شخص
از عهد بر نمی آید اینطور نیست این شخص قابل
است می تواند اصلاحات بنماید فقط کمیسیون مدت
را کم دانسته که در شش ماه نمیشود آن اصلاحات
لازمه را مجلس در نظر دارد بنماید و این نکته
را رد می کنم که میگویند مستشارها از خارجه
خواهند آورد برای اینکه بدبختانه از آن روزیکه
پروگرام بمجلس آمده است می بینیم وزرای ماقدمی
پیش نرفته اند و اقدامی نکرده اند و مادامی که

اقدامی در جلب مستشارها نشده است از این یک نفر که متخصص است در این فن وزارت پست می تواند خیلی انتفاع ببرد و ممانع از آوردن مستشارهای دائمی نخواهد شد و بنده هم عقیده هستم با آنها بیکه آوردن این یک نفر را صلاح دانسته که در شش ماه قبول شود و بعد از شش ماه اگر از وجود او بطور صریح منتفع شدند و لازم داشتند که دو باره تجدید میکنند در هر صورت عقیده بنده این است که باید این را قبول کنیم و نباید مقید باشیم که برای ده سال یا (۱۱) یا (۱۰) سال مستشار بیاوریم **کاشف** - بنده هیچ منافی نمیدانم که وزیر این اظهاراتیکه برای آوردن مستشار موقتی میکنند همین اقدام را در آوردن مستشار دائمی بکنند مگر صحبت شد و گفتند که این یک نفر اگر تصویب شود شاید شروع بحال مستشار دائمی شود و این مطلب سه ماه هست که عنوان شده و حالا بعد از سه ماه میخواهیم مذاکره کنیم و اگر الان تصویب شود این شخص چگونه میتواند اصلاحات نماید پس بهتر این است که اقدام درجاست مستشار دائمی شود برای ادارات خصوصاً اداره تلگراف که خیلی اهمیت دارد و از تمام ادارات فعلاً مختل تر و بدتر است .

متمین السلطنه - این قسمت آخر فرمایش آقای کاشف را بنده اهمیت میدهم ولی سؤال ابتدائی بنده این بود که آیا وزارت پست و تلگراف اصرار در شش ماه دارنند یا نه از قرار اظهار وزارت پست و تلگراف معلوم شده هنوز اصرار دارند حال اینکه ممکن نیست که در شش ماه ترتیبی داده شود و اگر فرض امتحان اوست همان طور که آقای تقی زاده فرمودند ممکن است که فعلاً شش ماه استخدام شود اگر صحیحاً کار کرد پسندیده شد که بعد از شش ماه دوم مرتبه شش ماه دیگر تجدید شود و همین طور ادامه پیدا کند و چنانچه گفته شد این شخص مهارتی در رسم کشی و فیره دارد اطلاعات کافی هم دارد ولی باید دانست که این شخص چه سستی دارد که بتواند تغییرات کلی در پرسنل این اداره بدهد علاوه بر آن یک نکته مهمی که بنده در نظر دارم اینست که وزارت پست و تلگراف الان یک نفر اروپائی مستخدم دارد چرا از وجود او انتفاع نمی برد که محتاج باورن یک نفر جداگانه نباشد و امروزه مواجب گزافی داده نشود .

وکیل الرعایا - بنده گمان میکنم ما اگر راضی باشیم وزراء مستشار بیاورند از همین اینجا معلوم میشود اگر امروز یک مستشاری می آوردند و او هم مکلف بود که کارها را ترتیبی در او بدهد برای اینکه شکایت کردند از اینکه ترتیبات مرتب نیست و حالا که وزیر می گوید که یک نفر آدم لازم دارم که استفاده کلی در مدت شش ماه از وجود او بکنم میگوئیم صلاح نیست پنج ماه است که وزیر این را پیشنهاد کرده است و ما همینطور بتأخیر انداخته ایم و وزراء در پروگرام خودشان گفتند ما مستشار از خارجه میآوریم باید این را دانست که این شخص را که میخواهند بیاورند در واقعش کردن آن مستشار است و این شخص مدت زیادی است که در طهران است و از ترتیبات مسبوق است در هر صورت بنده از اشخاصی هستم که بایشان وزیر موافقم و اینکه توضیح نداده است بنده عرض میکنم شما اگر وزیر را مشغول

میدانید که بر حسب مسئولیت خود امروزه این یک نفر را لازم دانسته دیگر مذاکره کردن و اینقدر وقت تلف کردن لازم ندارد شاید توضیح نخواهند که او جواب بدهد برای آلمان که نمی تواند توضیح بدهد پس باید این را تصویب کنیم و اگر رأی ندهیم شاید احتمال این برود که خدای نخواسته ما طالب نیستیم اداره پست و تلگراف یک ترتیب صحیحی پیدا کند بنده موافقم و تصویب این پیشنهاد را لازم می دانم دیگر سایر آقایان را نمی دانم که چه رأی داشته باشند .

رئیس - مذاکرات کافی است حال باید رأی گرفت اول بر ایلورت کمیسیون که پیشنهاد وزیر را رد کرده است رأی میگیریم هر کس با ایلورت موافقت دارد باید قیام نماید .
(اغلب قیام نکردند)

رئیس - رایورت کمیسیون رد شد پس حالا رأی می گیریم به پیشنهاد وزارت اول لایحه وزیر قرائت شود .
(آقا میرزا مرتضی قلی خان لایحه وزیر را قرائت نمود)

رئیس - عجله باید معلوم شود که استخدام یک نفر اروپائی را قبول می کنیم یا خیر بعد از آن که رأی گرفتیم و معلوم شد قبول شده است رجوع می شود به کمیسیون بودجه اول باید رأی گرفت **تقی زاده** - این کنتراست است نمیشود ابتدا رأی گرفت باید ماده بماده شور شود و بعد از شور رأی گرفته شود .
(مقاله نامه بین اداره تلگرافی ایران و هندو اروپ قرائت شد)

اسدالله میرزا - این وقتی که فرستاده شد رایورت کمیسیون بمجلس نیامده بود حالا که بمجلس آمده داده شده است عقیده بنده این است که این برود بکمیسیون خارجه که تغییرات لازم را داده بفرستند بکمیسیون پست یا کمیسیون قوانین مایه بعد از آن بمجلس بیاید بجهت اینکه دو ماه قبل این پیشنهاد شده است و حالاً در بعضی از مواد تغییر پیدا شده است که باید بکمیسیون رفته ثانیاً بمجلس بیاید

معاون وزارت پست - در این مسئله هیچ تغییری پیدا نشده و نخواهد شد بجهت اینکه ملاحظاتی که باید بشود وزارت پست کرده است و با این شخص قرارداد نموده و گفته است شماره در مدت شش ماه در این مبلغ قبول می کنیم حالا اگر بخوایم باو بگوئیم یک نفر از این اندازه کم شود نمیشود ملاحظاتی را که لازم بوده کرده ایم و باو گفته ایم که از ساعتی که مجلس تصویب کند بشما حقوق میدهم و الان هم از زمانی که مجلس این را تصویب نماید او مستخدم است و حقوق خواهد گرفت سایر فصول هم بهیچ وجه تغییر پذیر نیست و اگر بخواهید داخل مواد آن بشوید یا تغییری در آن بدهید ابتداء خوب است قبول نکنید برای اینکه هیچ ممکن نیست تغییری در آن داده شود زیرا که ما آنچه وقت لازم بود کرده ایم .

وحیدالملک - بنده مناسبت این را با کمیسیون خارجه نمی بینم .

متمین السلطنه - مقصود از تمام این تاسیسات این است که سهوهای بزرگی که سابق شده است نشود و حالا که مجلس قبول کرده است این مسئله را اقلاً باید مواظب بود که یک کنتراست مضحکی بسته نشود یک شخصی که در تهران است چه جهت دارد که کنتراست او را رویه بنویسند و عقیده ام این است که تا در فصول آن مذاکره نشود نمیشود رأی داد خوب است این برود بکمیسیون پست و تلگراف و از آنجا برود بکمیسیون بودجه بعد از آن به مجلس بیاید .

نوبوری - بنده عقیده بنده مطرح قراردادن این مسئله ابتدا صحیح نیست چون بکمیسیون بودجه نرفته است این باید اول برود بکمیسیون بودجه اگر کمیسیون بودجه اجازه داد بمجلس بیاید و مطرح شود .

رئیس - اولاً اساساً باید معلوم شود که اینرا مجلس قبول می کند یا خیر بعد از رأی گرفتن اگر قبول شد همانطور که گفته شد با کمیسیون خارجه میرود یا بکمیسیون پست و تلگراف .

کاشف - اینجا می نویسد که این شخص در اداره هندو اروپ مستخدم است در صورتی که آنجا مستخدم است چطور می تواند استخدام ما را قبول کند و اگر آزاد است پس چرا طرف کنتراست اداره هندو اروپ شده است این ملاحظاتی باید بشود **فاتح الملک** - این باید برود بکمیسیون فواید عامه و در آنجا نظریات در آن بشود آنوقت بمجلس بیاید .

وکیل التجار - بعد از آنکه رایورت کمیسیون رد شد ایرادات عجیب می شود شما می دانید که مستخدمین خارجه این کنتراست را با رویه همین می کنند که قیمت قران با پول آنها گاهی گران می شود گاهی ارزان یعنی تفاوت پیدا می کند و اینکه گفته شد این شخص در اداره هندو اروپ مستخدم است چطور میتواند در اداره تلگراف استخدام قبول کند چون این شخص فعلاً در آنجا مستخدم است و کنتراست او با آن اداره است و این شش ماه را وزارت پست و تلگراف خواهش کرده است که باین اداره فرستاده شود و بعد از اینکه خدمت خود را در این شش ماه انجام داد اگر بخواهند دوباره کنتراست را تجدید نمایند آنوقت یک رسمی بین آنهاست که آنرا میدهند و حالا نمیتوانیم بگوئیم که حکما بعد از شش ماه نگاه میداریم و حکما ان پول را خواهیم داد اگر خوب بود و بکار خورد و ترتیبی برای این اداره داد و خواستید که بیشتر باشد آنوقت این (۱۲۵) رویه را میدهند و تجدید کنتراست میکنند این مطالب چیزی نیست که در آن مذاکره شود .

حاج آقا - اینکه آقای وکیل التجار فرمودند که بستن این کنتراست را با رویه برای تفاوت قران است این رویه در تمام ممالک هست یک کنتراستی در خارجه بسته شد که با رویه باشد خصوصاً همان طوریکه آقای متمین السلطنه فرمودند که این (۱۵) سال است که در ایران است ما خودمان باید بطوری که مصلحت خود را میدانیم رفتار کنیم نه اینکه ملاحظه حال آنها را بنمائیم و صرفه خود را از دست بدهیم و اما در باب اینکه مدت را چه قدر تصویب کنیم عقیده

من این است که چون کمیسیون این را اساساً رد کرده است در جزئیات آن نظری نکرده است و حالا که راپورت کمیسیون را مجلس رد کرده است همانطوریکه شاهزاده اسدالله میرزا فرمودند این باید ثانیاً برود بکمیسیون و در آنجا نظریات در آن بشود بمجلس بیاید .

تقی زاده - این مسئله کمیسیون را خیلی اهمیت میدهند و مثل این است که نرفته بکمیسیون نمیشود بمجلس بیاید اینطور نیست این مسئله از کمیسیون فواید عامه گذشته و رای خود را داده است حالا وقتیکه مجلس می گوید باید این استخدام بشود دوباره کمیسیون چگونه میتواند در آن نظرات کند و برخلاف عقیده خود رای بدهد این باید برود بکمیسیون دیگر و کمیسیون خارجه هم ربطی باین کار ندارد برای اینکه این ملاحظاتی سیاسی چندان ندارد و این ملاحظاتی که کردند و گفتند باید این باشد تا تمام مستشارها که در پروگرام وزراء ذکر شده است بیایند این بنظر بنده هیچ صحیح نمی آید برای اینکه این يك اصلاحات فوری را که لازم شده است اصلاح می نماید و منافاتی با آوردن مستشارهای دائمی ندارد و رفتن بکمیسیون بودجه هم بجز تأخیر در تصویب فایده دیگری ندارد برای اینکه فعلاً کمیسیون بودجه اهمیتی ندارد وقتی اهمیت پیدا می کند که عایدات مملکت را تماماً بدانند و در يك صفحه پیش او حاضر باشد که وقتی يك مصرفی پیدا شد بتواند نظر کند و ببیند این مصرف محل دارد یا ندارد و غیر از این طور نمیشود باو آن اهمیت را داد و حالا لازم هم نیست که این مسئله را راجع بآنجا کنیم ازین روایا خیلی صرف میشود در تغییر اصلاحات و در این مورد چنانچه گفتند البته آن ملاحظاتی که باید بشود شده است و تصدیق میکنم فرمایش آقای مین السلطنه را هم در مسئله رویه هم در مدت و آن چیزی را که آقای کاشف گفتند که چرا این کنتراست با اداره هندی امروز بسته شده است صحیح نمی دانم برای اینکه اداره هندی و اروپا امروز اداره دولتی است که دولت انگلیس باشد و مستخدم آن اداره مستخدم دولتی است و این مدت که در واقع بعنوان عاریت می خواهند این شخص را بیاورند بدون اجازه دولتی نمیشود و در مسئله رای گرفتن بمعینه بنده نمیشود رای گرفت برای اینکه چون ما قطع کردیم این را که کنتراستها مادامیکه بمجلس می آید باید ماده ماده شور شود و رای گرفته شود و بر اینکه پنجمه دیگر ناماندمکن است بهر کمیسیونی میرود تعجیل در راپورت دادن آن بنمایند که بیش ازین معطل نشود یا اینکه اگر مجلس تصویب کرد در خود مجلس مطرح شود .

اسدالله میرزا - عرضی را که بنده کردم اگر معاون وزارت مخالفت نمیکردند اینقدر مذاکره نمیشد و میگذاشت و رفتن این را بکمیسیون خارجه مناسب نمی دانم اگر بایرود باز باید بکمیسیون پست و تلگراف برود و در آن دو دفعه که بکمیسیون رجوع شد در هر دو دفعه اساساً رای دادند در مرتبه اول گفتند که این راجع بترتیب اداره است و با خود وزیر است و در مرتبه دوم بملاحظه اینکه وزراء مستشار های دائمی خواهند آورد رد کردند و حالا که مجلس اساساً تصویب میکند برای مواد کنتراست

تا اندازه اجمال دارد باید بروی همان کمیسیون که در جزئیات آن مذاکره کرده توضیحات بدهند که مجلس قانع شود و اما این که چرا این کنتراست را با رویه بسته اند ولو اینکه در تمام ممالک این رویه هست و کنتراست را از روی آن نمی بندند ولی بمعینه بنده ضرری ندارد و شاید هم جبهتی داشته باشد پس در هر صورت بنده لازم می دانم که این برود بکمیسیون که بعضی توضیحات از وزیر بخوانند و مواردی که باید تغییر بکند غوررسی و مذاکره کنند و راپورت بدهند تا مجلس داخل مذاکره شود ازین مسئله می گذریم اینکه گفته شد این برود بکمیسیون بودجه بمعینه بنده که این مسئله ربطی بکمیسیون بودجه ندارد برای اینکه شما می خواهید بکنفر مستخدمین از اداره دیگر موقه برای اداره يك وزارتخانه بیاورید و حقوقی باو بدهد ممکن است همین وجه را رئیس اداره بشما بدهد بدون اینکه ۳ تومان کسر یا اضافه داشته باشد و وزیر هم که بشما همراه است در این صورت بودجه نمی تواند حرفی بزند بملاوه رفتن بکمیسیون بودجه در وقتی مفید است که بودجه کلیه در کمیسیون باشد و صورت جمع و خرج مملکت که هنوز بکمیسیون نیامده است که به بیند برای این مصرف محلی دارد یا اینکه محلی ندارد پس بمعینه بنده رفتن این بکمیسیون بودجه لزومی ندارد این باید راجع شود بکمیسیون پست و تلگراف که ملاحظه نموده و موادی را که قابل توجه میدانند یارد می کند راپورت بدهد که مجلس داخل مذاکره شود

معاون وزارت پست - بنده خیلی افسوس میخورم که در این مسئله کوچکی که از طرف وزارت پیشنهاد شده است این قدر مذاکره میشود وزارت پست بکنفر مستخدم در مدت ۶ ماه در میزانی که پیشنهاد کرده است لازم دارد مجلس شورای ملی باید یا اساساً این را رد کند یا قبول کند والا در جزئیات آن فرار داده شده است و فصول آن ابدأ تغییر پذیر نیست و استدعا می کنم مجلس دو مسئله را تصویب کند یکی اساس این استخدام را یکی وجهش و در فصول دیگرش ابدأ ممکن نیست تغییری داده شود

رئیس - پیشنهادی است که آقای معاضدالملک کرده اند خوانده میشود .
بنده تقاضا می کنم که مجلس شورای ملی برای استخدام يك نفر اروپائی برای اصلاحات اداره پست و تلگراف يك ماهه [۱۸۰] تومان بوزارت پست اعتبار بدهد .

(شاهزاده اسدالله میرزا و آقای تقی زاده گفتند باین پیشنهاد باید رای گرفت .)

رئیس - شما می خواهید يك ماه در این مسئله مذاکره کنید اینک نمی شود راپورت کمیسیون رد شد حالا باید پیشنهاد وزیر رای گرفت .

معاضدالملک - بنده عرض میکنم اگر ابتداء وزیر پست و تلگراف اعتبار خواسته بود اینقدر طول نمیکشید الان قریب سه ماه است که گذشته تا رای کمیسیون فواید عامه بمجلس آمده است و سه ماه دیگر هم باید معطل شوند تا کمیسیون پست یا کمیسیون خارجه

یا کمیسیون بودجه بمجلس راپورت بدهد باین تفصیل چگونه این کار خواهد گذشت .
وحیدالملک - در این پیشنهاد نمیشود رای گرفت و در پیشنهاد وزیر هم باید دانست که کنتراست خواهد بود یا اینکه کنتراست نیست اگر کنتراست نیست که میشود رای گرفت و اگر کنتراست است باید ماده ماده شور شود .

رئیس - مذاکرات کافی است بیش از این وقت مجلس نباید تلف شود حالا رای میگیریم اول پیشنهاد رای میگیریم در کس این پیشنهاد آقای معاضدالملک را تصویب میکند قیام نماید .

(قیام نکردند)

رئیس - حالا پیشنهاد وزیر رای میگیریم هر کس اساساً استخدام يك نفر اروپائی را تصویب میکند قیام نماید .

(اغلب قیام کردند)

رئیس - آقای حاج شیخعلی پیشنهادی کرده اند خوانده میشود .

(این بنده پیشنهاد میکنم که این کنتراست برگردد بکمیسیون پست و تلگراف و تجدید نظر شده بمجلس برگردد)

اسدالله میرزا - بنده تأسف میخورم از اینکه معاون وزارت پست و تلگراف عرایض بنده را رد کردند و حالا اظهارات ایشان مخالف است با این پیشنهاد .

تقی زاده - بنده عرض میکنم نزدیک بود که يك سه روز گذشته برای اینکه مخالف قانون اساسی بود برای اینکه سه روز حرف زدیم که کنتراست باید بمجلس بیاید و یواش هم در اینجا تصویب شود و ماده ماده باید ملاحظه شود و این هم مثل کنتراست است و البته اگر کمیسیون برود زودتر تمام میشود بجهت اینکه رفتن بکمیسیون برای دو مطلب است یکی اینکه تصویب بشود و تصویب نمیشود و یکی برای پش است آنهاست که میگند بکمیسیون بودجه برود برای تصویب یواش میگوند آنهاست که میگوند بکمیسیون پست و تلگراف برود برای این است که معلوم شود کدام ماده قبول میشود و کدام قبول نمیشود و کدام تغییر باید داده شود و نظریات خود را در آن بکنند پس نظر آقایان در حقیقت بنده نکته است یکی پول و یکی کنتراست و در خود کنتراست چون هنوز آنطرحی که پیشنهاد شده است از مجلس نگذشته است باید بمجلس مذاکره نماید و حرف به حرف آن تصویب شود .

رئیس - پیشنهاد آقای حاج شیخعلی يك مرتبه دیگر خوانده شود .

(آقای میرزا مرتضی قلیخان پیشنهاد را ثانیاً قرائت نمود)

اسدالله میرزا - اجازه بفرمائید عرضی دارم .
رئیس - مذاکرات کافی است حال باین

پیشنهاد رای میگیریم تا کار بجائی منتهی شود هر کس پیشنهاد آقای حاج شیخعلی را بطوریکه خوانده شد تصویب می نماید قیام کند .

(اغلب قیام کردند)

رئیس - با اکثریت تصویب شد رجوع میشود این مسئله بکمیسیون پست و تلگراف که تجدید نظر کرده راپورت بدهد (راپورت کمیسیون نظام قرائت شد

مشهر بر اینکه در زمان محمدعلی میرزا حشمت الدوله و حاجی محمد تقی اجازه داد که پنجهزار تفنگ و يك كروار فشنگ مختلف گرفته بودند و این مقدار را خریدند لیکن وارد نکرده اند دوهزار قبضه تفنگ و بهمین نسبت فشنگ بدوات حق اجازه ورود میدهند و در خریداری بقیه تفنگ و فشنگ هم بدوات حق تقدم دارد و هر کس هم میخورد با اجازه دولت باشد و از طرف شمال هم وارد میکنند .

وکیل التجار - بنده گمان میکنم این همان تفنگ و فشنگی است که در مجلس عالی مذاکره شده بود از برای آذربایجان خرید شده بود باری باین کاری نداریم لیکن نمیدانم در موقعیکه حمل اسلحه را قدغن میکنیم چطور میتوانیم رای بدهیم که سه هزار تفنگ و صیصد هزار فشنگ بین مردم متفرق شود اینرا کی میخورد مردم میخرند برای چه میخرند این تفنگ شکاری نیست بنده صلاح نمیدانم از این تاریخ بعهده يك قبضه تفنگ یا يك كلوله فشنگ وارد شود باین جهت بنده چنین تصور میکنم حالا که بکچنین اقدامی شده است و بیعانه داده اند دولت اقدامی کند که یک ضرر زیادی بآنها نخورد و آن ضررها را برگرداند اینطور که اصل آن پول را بدهیم و دولت خودش تمام آنها را قبول کند در صورتیکه اگر ملاحظه اصل طلب بشود باید با آنها ترتیب دیگر رفتار کنیم .

مهرز الملک - چون جناب وکیل التجار فرمودند که این همان تفنگی است که در زمان محمدعلی میرزا در مجلس عالی مذاکره شده بود باین جهت لازم است بنده شرح آنرا عرض کنم در زمان محمد علی میرزا حاجی محمد تقی و حشمت الدوله این مقدار تفنگ را از دولت اجازه خواسته بودند و خریده بودند بعد رحیم آقا نام تبریزی را هم شریک در این کرده بودند آن هم يك تفصیلی دارد باری تارفتیکه محمد علی میرزا خلع شد دولت ملی شد این تفنگ ها وارد نشده بوده آنها بشورای نظامی اظهار داشتند شورای نظامی بوزارت جنگ اظهار داشت وزارت جنگ بشورای ملی فرستاد و از مجلس بکمیسیون رجوع شد و کمیسیون نظام اینطور صلاح دانست که این تفنگها مستقیماً بطهران وارد شود دولت حق تقدم در خریداری داشته باشد و شرایط دیگری که در ضمن راپورت پیشنهاد شد و کمیسیون هم با اظهارات آقای وکیل التجار مخالفتی ندارد این در صورتی بود که بودجه دولت اجازه خریداری تمام را ندهد ولی در صورتیکه تصویب میکنند .

وکیل الرعایا - در اینجا دو سه طرف پیدا کرد مطلب و بنده با هر سه مخالفم اولاً باید دانست که دولت اگر بخواهد اسلحه بخرد مناسبتر میخورد دیگر آنکه دولت تفنگهای مختلف نمیخورد کسانیکه برای ماهیانه صد و هشتاد تومان دادن بیک مستخدم اروپائی صحبت می کنند بدانند که در اینجا صحبت صد هزار تومان است به علاوه این تفنگها برای معطلی خیلی خرج بر داشته و هب کلی این است که تفنگها و فشنگها يك جور نیست و ما باید بدانیم که يك روز باید تمام تفنگ و فشنگ مملکت

يك جور باشد که اگر يك مرتبه از يك سرحد ما فشنگ خواستند ما بدانیم فقط فلان مقدار فشنگ باید فرستاد دیگر عقب این نباید بگردیم که چه قسم فشنگ باید فرستاد و تفنگهای آنها چه قسم است و چیزیکه با تمام این موانع ما را اجازه میدهد که يك مساعدتی با آنها بنمائیم این است که دو سه نفر گیر کرده اند و چاره ندارند و تحمل تمام این ضرر را نمیتوانند بنمایند باین جهت مجلس بترحمایك چاره کند لیکن تا يك اندازه هم مجلس میتواند ترحم نماید بملاحظه اینکه از مال مردم اجازه می کنند که بدهند باید ملاحظه کرد که صاحبان پول هم راضی هستند یا خیر چون مثلاً پنجاه هزار تومان را که ما اجازه میکنیم که بیک نفر بدهند باید تصور کرد که از پنجاه هزار نفر گرفته میشود پس آنقدرش را بنده تصور میکنم که بتوانیم اجازه بدهیم که همان مقدار بیکه دولت می تواند بفرده همان قیمت ترحم بآنها بدهد و این تفنگها را خود دولت قبول کند گرچه میدانم که این مقدار پول را هم که حالا دولت میدهد دور ریخته است برای اینکه چهار سال بعد بدردش نمیخورد لیکن از برای استخلاص این سه نفر بیچاره که گیر کرده اند آنقدر را اجازه میتوان داد .

اسدالله خان - میخواهم عرض کنم در صورتی هم که دوهزار قبضه تفنگ و دو بیست هزار فشنگ بدوات واگذار نمایند باز منتی بدوات نگذاشته اند بجهت اینکه همین مقدار قیمت لمرک ورود است که قریب صد هزار تومان میشود و در هر صورت یا باسم لمرک یا باسم دیگر باین مقدار دولت میرسد به علاوه اگر ما اجازه ورود ندهیم چه خواهند کرد جز اینکه خودش در تقابلی بیوسد و اینها يك حق الارض بدهند (در این موقع خواستند رای گرفته شود بتقاضای بعضی مجدداً راپورت قرائت شد .)

رئیس - حالا رای میگیریم باین راپورت کمیسیون نظام هر کس موافقت دارد قیام نماید .

رئیس - رد شد آقای آقا سید جلیل - سؤالی داشته از وزارت پست و تلگراف .

آقا سید جلیل - در خصوص این (۲۶) نمره نمبر از یکشاهی بیلاکه بیست و شش بسته ساعت چنان وارد کرده است میخواستم از وزارت پست و تلگراف سؤال کنم که بدون اجازه وزیر پست و تلگراف چطور وارد کرده است ؟

معاون وزارت پست و تلگراف - این ساعت چنان کسبش در خارجه فروش تبر است در چندی قبل يك تبریی بطور نمونه آورد در وزارت پست و تلگراف اظهار داشت که من يك تبریی درست کرده ام که روی آنها صورت عمارات قدیم ایران نقش شده است چنانچه يك هفته اداره پست ازین تبر کار بکند و مقرر نمایند بیلاکات الصاق شود در پست خانه ها و بعد باطله اش را بخود ما گذارند باینجه از تومان بدوات تقدیم میکنم وزارت پست و تلگراف مطلب را بمجلس وزراء پیشنهاد کرد همیشه وزراء بملاحظه اینکه موجب بی ترتیبی اداره پست میشود قبول نکردند .

آقا سید جلیل - در صورتیکه هیئت وزراء رد

کرده اند چطور بیست و شش بسته وارد کرده است .

معاون - اولاً بیست و شش بسته نیست بیست و شش نمره است بطور نمونه ثانیاً اینکه هیچ اهمیتی ندارد يك چنین تبریی قیمتی ندارد وقتی قیمت دارد که اداره پست قبول کند .

رئیس - بکریع تنفس است [مجلس متفرق شد مجدداً مقارن فروپجاسه در تحت ریاست آقای ممتازالدوله منعقد شد .]

نایب رئیس - خاطر آقایان مسبوق است که آقای حجة الاسلام آقا شیخ محمد تقی نجل مرحوم آية الله حاجی میرزا حسین طاب ثراه مدتی است که از عتبات عالیات بزم تشریف بمشهد مقدس حرکت فرموده اند در این مقام بودیم که بملاوه تشریفات و تجلیلاتیکه از طرف دولت بعمل میآید ما هم مستقلاً تشریفاتى از برای ورودشان بعمل بیآوریم و مخصوصاً امروز آقای حاجی سید نصرالله قرار بود جلسه مخصوصی داشته باشد از برای پذیرائی ایشان و ترتیبات آن لیکن متأسفانه حالاً خبر رسید که تمام اینچیز برای تشریف آوردند معلوم است هر يك از آقایان فردا تشریف بحضور مبارکشان و تشکر از ایشان میتوانند مشرف شوند و هیئت رئیس هم فردا حضور مبارکشان مشرف خواهند شد .

(راپورت کمیسیون مبتکرات راجع بطرح قانونی آقا شیخ ابراهیم زنجانی در احصائه نفوس قرائت شد مشعر باینکه کمیسیون مبتکرات طرح مزبور را قابل توجه دانسته طرح قانونی نیز قرائت شد .)

نایب رئیس - در قابل توجه بودن طرح مزبور رای میگیریم هر کس قابل توجه می داند قیام نماید .

نایب رئیس - اکثریت حاصل شد حال بکمیسیون داخله رجوع میشود .

(راپورت کمیسیون بودجه قرائت شد متضمن اینکه رقمه از وزارت مالیه رسیده بود مشعر بر اینکه حاجی تقیخان در مراجعت از جمله از کالسکه افتاده پایش شکسته و عجاله از کار افتاده است چون در راه خدمت بدولت ان صدمه باو وارد شده وزارت مالیه نظر تصویب وزارت امور خارجه تصویب میکنند که سالی یکصد و بیست تومان در حق او برقرار شود و کمیسیون بودجه نیز مبلغ مزبور را در حق مشارالیه بملاحظه مذکور تصویب مینماید .)

فاتح الملک - بنده چون از حال او مسبوقم عرض میکنم سالی که بنده مشرف شده بودم بمکه اهم بود و خیلی زحمت کشید در حق حجاج در خصوص گرایه کردن شتر و تهیه اسب حجاج و غیره و این ایام بایسای شکسته آمده است تهران چندی پیش هم او را دیدم باحال فلاکتی اگر نمایندگان محترم تصویب میکنند نقد باو این پول داده شود خیلی بجا است .

نایب رئیس - این محتاج بمذاکره زیاد نیست رای میگیریم هر کس تصویب کمیسیون را تصویب می کنید ورقه سفید خواهد انداخت رای گرفته شد .

معاذ الملک - عده حضار (۵۹) ورقه سفید (۲۶) کبود سه امتناع (۲۰) نایب رئیس

نایب رئیس - با اکثریت پذیرفته شد . (اسامی رای دهندگان بورقه سفید) حاجی

آقا - آقا شیخ ابراهیم زنجانی - حسنعلی خان - میرزا مرتضی قلیخان - معاضدالملک - معزالملک لسان الحکما - تربیت - وکیل الرعایا - دکتر اسماعیلخان - مومن الملک - میرا داود خان - معتمدالتجار - فهیم الملک - آقا سید جلیل - شیبانی - دکتر امیرخان - حاجی فاتح الملک - قوام الاسلام - وزیر زاده - ممتاز الدوله - دهخدا - ابوالقاسم میرزا - اسدالله خان - ذکاء الملک - منتصرالسلطان - متین السلطنه - صدیق حضرت - ارباب کیخسرو وکیلالتجار - میرزا ابراهیم خان - مصدق الله لک اسدالله میرزا - آقا شیخعلی - طباطبائی - دبیر الملک -

رد کنندگان و ادیبالتجار - نجات - معین الرعایا **نایب رئیس** - خاطر آقایان مسبوق است که امروز خواستیم آندو نفر کسر کمیسیون قوانین مالیه را انتخاب کنیم بواسطه اینکه عده کافی نبوده اند خواست امروز آندو نفر را انتخاب کنیم .

معین الرعایا - بنده بواسطه کسالت مزاج نمیتوانم در دو کمیسیون حاضر شوم امروز هم عرض کردم نپذیرفتند لکن حالا استدعا میکنم عوض بنده را انتخاب نمایند چون بنده نمیتوانم حاضر شوم. **رئیس** - پس سه نفر باید انتخاب کرد اسامی اشخاصیکه قابل انتخابند بخوانید [قرائت کردند همچنین اسامی اعضاء کمیسیون قوانین مالیه را قرائت کردند .]

محمد هاشم میرزا - بنده را جزوقابلین انتخاب نوشته بودند در صورتیکه من در دو کمیسیون دضویت دارم .

آقا شیخ ابراهیم زنجانی - یک چیز مفصلی چاپ شده توزیع هم شده بکمیسیون رجوع میشود کمیسیون نظرات خود را کرده باره نظرات یا اصلاحات دارد حالا باید تمام آن چیز اولی را در ضمن راپورت بنویسد دومرتبه یا نظرات خود را راجع بانجا نماید .

نایب رئیس - توضیح بفرمائید . **آقا شیخ ابراهیم** - مثلا قانون مدلیه چاپ می شود بین وکلا توزیع هم می شود بعد بکمیسیون مدلیه میرود کمیسیون عدلیه اصلاحاتی دارد راپورت که بمجلس می دهد در ضمن راپورت تمام قانون را باید بنویسد یا فقط مواد اصلاحیه را بنویسد و اشاره بمواد قانون می نماید کافی است .

نایب رئیس - این راجع است بنظر خود کمیسیون لکن از برای اصلاح یکماه لازم است در راپورت نوشته شود همان ماده اصلاحیه دیگر لازم نیست صد اده در ضمن راپورت نوشته شود .

وکیل الرعایا - یک قسمت را از فرمایش آقای آقا شیخ ابراهیم جواب گفتید یک قسمت از مطلب ایشان بی جواب ماند فرض ایشان اینستکه اگر بعضی مواد را کمیسیون تغییر داد لازم است مواد تغییر داده شده دومرتبه بمجلس بیاید یاخیر .

نایب رئیس - فرضشان را خودشان بیان کردند .

وکیل الرعایا - فرضشان همین بود . **نایب رئیس** - خوبست جناب آقا شیخ ابراهیم مطلب خودشانرا بنویسند تا رفع اختلاف

بشود دستور روز پنجشنبه راپورت کمیسیون بودجه راجع بحقوق عظیم زاده، طرح آقای وحیدالملک راجع بتغییر تاریخ، طرح آقای ابوالقاسم میرزا راجع بمراجعه دولتی، طرح معتمدالتجار راجع بمحصلین ایرانی در خارجه، راپورت کمیسیون بودجه راجع به برقرار کردن حقوق در حق پسر مرحوم یحیی میرزا، راپورت کمیسیون بودجه درباره وظیفه رئیس سابق کمرك ارومیه، راپورت کمیسیون معارف راجع بقوانین اساسی معارف .

محمد هاشم میرزا - قرار بود طرح آقای فهیم الملک در باب حقوق تعاهد جزء دستور شود دیگر طرح وکیل الرعایا بود جزء دستور بود اینها خیلی لازم است که زودتر از مجلس بگذرد . **نایب رئیس** - آنها حاضر نبود و از طبع خارج شده است .

وکیل الرعایا - بنده میخواستم از مجلس استدعا کنم طرح قانونی راجع بروده را در دستور پس فردا بگذارند در فوریت این طرح دو مرتبه رأی گرفته شده و بنده هزار ورقه از آن طبع و توزیع کردم تصریحی کنم هر یک از آقایان دوسه نسخه داشته باشند و بواسطه نگذشتن آن هم جماعتی بلا تکلیف هم دو وزارتخانه در زحمت است .

نایب رئیس - درست است شما طرح خودتان را طبع کردید لکن راپورت کمیسیون طبع و توزیع نشده است حالاهم بسته برای مجلس است چنانچه تصویب کنند که بدون طبع و توزیع راپورت کمیسیون بمجلس بیاید ممکنست در دستور پس فردا بگذاریم حالا در اینباب رأی می گیریم هر کس تصویب میکند این طرح بدون اینکه راپورت طبع و توزیع شود بمجلس بیاید قیام نماید .

نایب رئیس - با اکثریت پذیرفته شد این راهم بنویسند جزء دستور پنجشنبه .

ادیبالتجار - بنده می بینم هر چه جزء دستور مجلس گذاشته می شود راجع بخرج است بنده استدعا میکنم طرح آقای منتصرالسلطان راجع بدخانبات جزء دستور گذاشته شود .

نایب رئیس - آن طرح از کمیسیون برنگشته است .

ادیبالتجار - پس استدعا میکنم زودتر بر گردد .

ارباب کیخسرو - خوبست یک تغییری در وقت مجلس داده شود برای اینکه سه ساعت بفروب مانده تشکیل می شود دو ساعت از شب رفته تمام میشود و بعد از این شبها کوتاه است خوبست چهار بفروب بمجلس بیایند که سهونیم مجلس منعقد شود **اسدالله میرزا** - من بعد هوا گرم است و چهار بفروب حاضر شدن مشکل است از سه ساعت بفروب تا یک ساعت از شب رفته کافی است .

آقا میرزا ابراهیم خان - خوبست اطلاع بدهند معاون وزارت خارجه هم حاضر باشد روز پنجشنبه برای وظیفه رئیس کمرك سابق ارومیه .

متین السلطنه - آقایان می دانند که بنده خیلی اصرار داشتم که دستور مجلس در مجلس معین شود و این مسئله محسنتات زیاد دارد و اگر بنا بود دستور مجلس با اکثریت مجلس معین شود شاید

خیلی از مطالبی که در دستور گذاشته شد گذاشته نمی شد بجهت اینکه بنده می بینم آن مطالب اولیه چندان اهمیت نداشت و خیلی مفید می دانم که دستور مجلس با اکثریت معین شود دیگر آنکه خیلی لازم می دانم که طرح آقای ذکاءالملک راجع بروزنامه رسمی هر چه زودتر جزء دستور گذاشته شود .

نایب رئیس - از برای روز پنجشنبه همان طرح راجع بعمل روده کافیست لیکن بعد بمجلس آن طرح را می آوریم .

حسنعلی خان - بنده هم لازم می دانم طرح بنده راجع به مسئولیت وزارت دربار زودتر بمجلس بیاید .

(نایب رئیس حرکت کرد مجلس تقریباً دو ساعت از شب گذشته ختم شده .)

جلسه ۸۴

صورت مشروح مذاکرات مجلس روز

پنجشنبه دهم شهر ربیع الثانی ۱۳۲۸

مجلس سه ساعت قبل از غروب بریاست آقای مستشاراندوله بطور خصوصی و پس از یکساعت علناً بمقدمه گردید صورت مجلس روز سه شنبه هشتم را معاضدالملک قرائت نمودند .

رئیس - در صورت مجلس ملاحظه هست ؟ **کاشف** - اجازه بفرمائید اسامی اشخاصیکه برای کسرا اعضاء کمیسیون قوانین مالیه انتخاب شدند خواننده شود (گفته شد خواننده شود .)

رئیس - ملاحظه دیگری در صورت هست (اظهاری شد رئیس صورت مجلس را امضاء نمود .)

میرزا مهرتقی قلیخان - یا کتی است که از وزارت داخله رسیده است که تلگرافی از یزد مخابره شده و صورت آنرا فرستاده اند (تلگراف مشرب بر رفع اردو و شکست اشراق و کشته شدن و گرفتار شدن جمعی از آنها قرائت شد .)

میرزا مهرتقی قلیخان - پاکت دیگری هم رسیده است که سواد راپورت کنسول ضمیمه آن است راپورت کنسول قرائت شد .

میرزا مهرتقی قلیخان - آقایانیکه برای کسرا اعضاء کمیسیون قوانین مالیه انتخاب شده اند از اینقرار است .

آقای دبیرالملک (۴۲) رأی آقای میرزا علی اکبرخان دهخدا (۳۶) رأی آقای عزالملک (۱۸) رأی .

(راپورت کمیسیون بودجه راجع بقضای وزارت در برقراری ماهی یانزده تومان برای بازمانده کان مرحوم عظیم زاده که یکم سادر و سه دختر نند قرائت شد کمیسیون تصویب کرده بود که ماهی یانزده تومان برای مخارج خانواری خانواده آن مرحوم داده شود و هر یک از صباها که شوهر کنند پسا هر یک از ورثه از میان بروند حقی در این شهریه نداشته باشند .)

رئیس - خوب مخالفی کنیست؟ (گفتند خیر رأی بگیریید)

وکیلالتجار - بجهت توضیح و استحضار خاطر آقایان عرض میکنم که این شخص در زنجان خیلی جانبازی و فداکاری کرده است و خیلی خیلی شایسته است که رعایت حال بازمانده کان او بشود .

آقای شیخ ابراهیم زنجانی - اینجانوشته شده است که هر یک از ورثه از میان رفت حقی ندارد

میخواهم بدانم که حق او را بسایرین میدهند یا اینکه بکلی حصه او ازین میروند.

فهییم الملک - این توضیح برای این شده است که این مبلغ برای مخارج این خانواده و شوهری است که از این خانواده خارج شوند حصه از این نمیرند و بباقی داده میشود.

محمد هاشم میرزا - این لفظ (هریک از صبا یا که شوهر کرد) را بنده خوب نیبدم زاید است.

فهییم الملک - چه در این مبلغ و در آنست برای یک هدیه این خانواده میدهند و در آنست خواهد داشت که اینها بخری و در آنست این شهریه برای معیشت آن و در آنست که خارج شود جزء آن خانواده محسوب نمیشود. لابد شوهر میگردد و وقت خارج شدن از خانواده خواهد کرد.

رئیس - معلوم میشود که در این مورد رأی میگیرید هر کس بخواهد بگوید که در این مورد رأی میدهد و رفته سمیت و اهدا ساخت (در این مورد شد).

معاضد الملک - عده حاضر (۶۴) ورقه سفید علامت قبول (۵۹) ورقه آبی ندارد امتناع (۵) (آقایانی که تصویب کردند).

آقایان: شیخ ابراهیم زنجانی - حاج فائق الملک قوام الاسلام - ادیب التجار - میرزا احمد - حسنعلیخان سیدحسین اردبیلی - ممتازالدوله - حاج سید نصرالله وزیرزاده - شیخ محمد حسین - محمد هاشم میرزا دکتر اسمعیل خان - معتمدالتجار - شیخ اسمعیل هشتروندی - میرزا اسمعیل نوبری - شیخ رضا دکتر امیرخان - شیبانی - صدرالعلماء - حاج میرزا رضا خان - حاج شیخعلی - سیدجلیل - لسانالحکما سید حسین کزازی - سلیمان یزدا - دکترعلیخان وکیل الرعایا - تربیت نجات - حاج آقا - میرزا داودخان - موتمن الملک - حاج محمدکریم خان مصدق الملک - اسدالله میرزا - سید ابراهیم - شیخعلی - دبیرالملک - میرزا ابراهیم خان - ارباب کبکسرو - متین السلطنه - صدیق حضرت - میرزا مرتضی قلی خان - مستشارالدوله - وکیل التجاره آقا سید محمد رضا - فهییم الملک - ابوالقاسم یزدا - منتصر السلطان آقا شیخ محمد - وحیدالملک - نواب - دهخدا - اسدالله خان - ناصر الاسلام - ذکاءالملک - معاضد الملک - معزالملک.

رئیس - با اکثریت تصویب شد.

(راپورت کمیسیون مبتکرات در خصوص طرح آقای وحیدالملک راجع بتغییر تاریخ از قدری بشمسی قرائت شد که کمیسیون آن طرح را قابل توجه دانسته ولی در جریان آن نمایان عموم بواسطه تصادف اشکالات اجرای فعلی آن اصلاح ندانسته تصویب کرده بود که فعلا در دوائر دولتی اجرا میشود.)

رئیس - در قابل توجه بودن این طرح باید برای بکیریم اگر فرمایشی هست بفرمائید.

فاتح الملک - این مسئله خیلی لازم است اگر بشود خیلی خوب است ولی چون اذمان هنوز خوب مسبوق نیست اجرای آن همینطور که

کمیسیون اظهار کرده است فیما بین عموم مشکل است خوب است قبل این را در میان مردم طبع و منتشر نمایند که اذمان مسبوق شود آنوقت ممکن است که اجرا شود.

صدیق حضرت - بنده عقیده ام اینست که در بعضی ممالک دوتاریخ معمول است مثل عثمانی و ممکن است بدو این تغییر را در دوائر دولتی بدهیم تا اذمان مردم مسوق شود.

وحیدالملک - کمیسیون طرح بنده را برای دوائر دولتی که تصویب کرده است ممکن است دوائر دولتی در تمام ادارات و تمام معاملات این را اجرا بنارند منتهی برای جریان آن در عموم قدری طول دارد و بعد از یک سال یا دو سال خواهد شد ولی برای ادارات دولتی که فعلا ممکن است.

اسدالله خان - در قانون محاسبات که به مجلس پیشنهاد می شود قید شده است که از سنه یک هزار و سیصد و بیست و هشت تاریخ رسمی تاریخ شمسی جلالی خواهد بود در این صورت دیگر محتاج باین طرح نیستیم.

وکیل التجار - در ادارات دولتی همینطور که می بینیم فعلا این ترتیب معمول به است منتهی رسمیت ندارد و برای عموم وقتی که مسئله الحاق تبریر بر نواستجات پیش آمد ممکن است در آنجا قید کرد این است که گمان میکنم که فعلا این مذاکرات زیادی باشد در آنوقت خودش قهرا اجرا میشود.

کاشف - این قانون برای تجار و دولت لازم اجرا است و برای اشخاص مذاکره لازم نیست.

تقی زاده - مطلب بنده را آقای میرزا اسدالله خان فرمودند این قانون اگر راجع بادارات دولتی است که در قانون محاسبات که به مجلس خواهد آمد قید شده است و از مجلس میگردد و اگر برای عموم است بنده این را لازم نمی دانم برای اینکه اجرا نمی شود.

رئیس - کلیه در قابل توجه بودن این طرح رأی میگیریم هر کس این طرح را قابل توجه میدانند قیام نمایند.

(اغلب قیام نکردند)

رئیس - رد شد.

(راپورت کمیسیون مبتکرات راجع بطرح شاهزاده ابوالقاسم میرزا در خصوص مالیات مراتع دولتی قرائت گردید که کمیسیون آن طرح را قابل توجه ندانسته بود.)

رئیس - بنده برخلاف راپورت کمیسیون عقیده ام این است که این طرح قابل توجه است و اگر بخواهیم این را ننگذرانیم تا سایر ادارات مرتب شود هرگز این مسئله اصلاح نخواهد شد این طرح بعقیده بنده اساسا قابل توجه است در قبول توجه آن رأی میگیریم و قتیکه قابل توجه شد رجوع میشود بکمیسیون قوانین مالیات آنها نظر ایشان از کمیسیون مبتکرات درین باب بیشتر است هر وقت صلاح دیدند اصلاحات و نظرات خود را می کنند و به مجلس پیشنهاد میکنند.

ابوالقاسم میرزا - چنانچه آقای میرزا

اسدالله خان فرمودند مقصود بنده این بود که اگر ما شروع بترتیب بکرشته مالیه بکنیم مذاقانی نخواهد داشت با اینکه بکوفتی ممیزی کلی بشود و در این باب هم رسیدگی شود چون در این باب تعدیات خیلی میشود مثلا در کرمانشاه از سرحد قصر شیرین بمکاری و عابرین خیلی ظلم میشود باسم مرتع چرانی از مردم پولها میگیرند و چیزی عاید دولت نمیشود اگر چنانچه این طرحی که بنده پیشنهاد کردم بگذرد اولایک عایدی بدوات میرسد و ثانیاً بقدری تعدیاتی که از اینراه میشد دفع میشود حالا در قابل توجه بودن این طرح رأی بگیریید اگر قابل توجه شد بکمیسیون قوانین مالیه رجوع میشود و در آنجا نظرات جرح و تعدیل که لازم است میشود.

وکیل الرعایا - بنده عرض میکنم قانون برای اجرا است بنده میدانم امروز از برای اینکه ما از این یک منفعتی یرده باشیم اول لازم است چقدر پول خرج کنیم چون فرمودند حکام جزء و رؤسای ایلات از این محل منفعت میبرند پس ما یک دسته دیگر غیر از حکام جزء و ایلات و رؤسای ایلات و غیره لازم داریم تا اینکه آنها را منع کنیم و در صورتیکه بتوانیم یک همچو کاری را کنیم اگر بعد از ده سال یک ترتیب صحیحی بهم برساند باز یک منفعتی برای ما نخواهد داشت که با آن امید ما امروز اقدام در این کار کنیم و بنده با این طرح مخالفم.

آقا شیخ ابراهیم - بنده عادت اینست که کمیسیون مبتکرات تعویق این را خواسته است عرض میکنم اول این مراتع دولتی کدام است ایلاتی که میروند بیایلات آنها را میفرمائید یا جای دیگر کجاست آنوقت میخواهید مالیات بگیریید از اسب چقدر از کوسفند یا چیز دیگر چقدر اینرا چطور می شود معین کرد این آدمهای بسیار لازم دارد که بروند آنجا برای ماهی پنج شاهی آنوقت بعد از سه ماه آیا مرتب بشود یا نشود ما امروزه نمی توانیم این کار را اداره کنیم باید بگذاریم تا تمام ادارات ما اولاً منظم بشود آنوقت دست باین کار بزنیم.

وحیدالملک - بنده می بینم بعضی از آقایان میترسند از اجرای قانون و حال اینکه ممکن است تدریجی باشد اما تمام اصلاحات در مالیه را لازم تر میدانیم باید تدریجی باشد خیلی ممکن است که ما قوانین را از مجلس بگذرانیم و اجرای آن بتدریج باشد و ممکن است یک قانونی از مجلس بگذرد و اجرای آن بعد از پنج سال دیگر باشد بنده هیچ مانعی نمی بینم از اینکه این از مجلس بگذرد و اجرا گذاشته شود از برای بعد مادر مجلس سابق از برای وزارت داخله قانونی گذاشته ایم که شاید ده سال دیگر طول بکشد که تمام آن اجرا شود لیکن پیش خودمان خوشوقتییم که یک همچو قانونی را گذاشته ایم ولی اجرای آن بتدریج خواهد بود همینطور مالیه هم ممکن است همان سبک را داشته باشیم که قوانین را که لازم داریم از مجلس بگذرانیم و بتدریج اجرا شود.

اسدالله میرزا - آنچه در اغلب پارلمانها معمول است این است که هفته یک روز یا دو روز را معین میکنند برای طرحها اینکه و کلا پیشنهاد میکنند و این خیلی محسنات دارد برای اینکه هر یک از و کلا بخیال خودش یا برای اینکه فقط از خصوصیات

ولایت خود مطلع است یکطرحی را پیشنهاد میکند و عقیده اش این است که فوراً از مجلس بگذرد بدون اینکه اطلاعی از اوضاع کلیه مملکت داشته باشد و بسا میشود آن طرحی را که پیشنهاد کرد از برای ولایت او خوبست ولی برای فارس مثلاً ضرر دارد اینطور طرحها خیلی معایب دارد اگر محسنات در طرح هست ولی معایب هم دارد برای اینکه در کلیه ترتیبات مملکت هیئت وزراء و کسانی که مطالعه می‌نشینند و یک نقشه کلی برای کلیه مملکت می‌ریزند و بعضی طرحهایی که مایشناهم می‌کنیم اسباب خرابی آنها میشود این از وظایف دولت است که طرحهای مالیه را مثل نقشه معماری بکشد و بمجلس بیاورد آنوقت هر کس اطلاع محلی دارد میگوید و الا اینطور که ما پیش گرفته ایم یگوقت خبردار میشویم که یکقوانینی از مجلس گذشته است که نمیشود اجرا شود و باید تمام را کنار انداخت پس باید وزراء بشینند و ببینند این قوانین مقتضی است یا اینکه مقتضی نیست پس از آنکه مقتضی و قابل اجرا دانستند از مجلس بگذرد و بموقع اجرا بیاید اما این ترتیب که هر یک از و کلا طرحی پیشنهاد کنند و بدون اطلاع وزیر و سایرین از مجلس بگذرد بنده خیلی مضربعدانم و الا شاید امروز شما این طرح را قابل توجه دانستید و از مجلس گذرانید آنوقت وزیر شما بگوید این امروزه قابل اجرا نیست و شاید کوفتی از اوقات مجلس و کمیسیون خود را برای گذرانیدن این بی‌جهت صرف کرده‌اید پس این شکل لوابیح را بنده قابل توجه میدانم و در وقتیکه هیئت وزراء بموضع امروزه این قانون را مقتضی دیدند بنده هم قابل توجه میدانم و الا مخالف این طرح هستم .

صدیق حضرت - بنده در این موضوع بر خلاف شاهزاده اسدالله میرزا هستم بجهت اینکه می‌گویند باید با استحضار وزیر باشد این طرح مدتی است که طبع شده است وزیر باید مستحضر شده باشد و امروز که موقع آمدن این بمجلس است خود وزیر یا معاونش در مجلس حضور داشته باشد و ایرادی اگر بنظرش میرسد مثل سایر و کلا بیاید بیان کند و توضیحات از او خواسته شود و جواب بگوید و اینکه مالیه قانونی را وضع کنیم که در تمام نقاط مملکت یکدفعه مجری شود باین زودیا نایل باین مقصود نخواهیم شد ما بتدریج باید قوانین را که لازم است وضع کنیم و بتدریج بموقع اجرا گذاشته شود مثل اینکه اگر بخواهیم میزبانی علمی بکنیم چون در دوسه سال در تمام مملکت مجری نخواهد شد ما باید قانون آنرا وضع کنیم و ابتدا در حکومت تهران اجرا شود لابد عیوباتی که دارد معلوم میشود سال بعد اگر بخواهند در قزوین این میزبانی را بکنند آن عیوبات را بر میدارند و بنده بمقیده خود این طرح را قابل توجه میدانم و شاید نمیدانم مجلس یک همچو طرحی را رد کند .

محمد هاشم میرزا - مباحثات بمقیده بنده مغلوب شده است مراعات دولتی مراعاتی است که الان دولت از آنها یک چیزی می‌گیرد ولی مردم تعالیف می‌کنند و یک چیز صحیحی عاید دولت نمیشود مثلاً که خدا یان و ضابطین می‌گویند این طرح از برای این قسم از مراعات پیشنهاد شده است و بنده این را قابل توجه میدانم ولی مراعات که دست مالکین است و دولت مداخله در آن ندارد

موضوع بحث نیست و مذاکره در آن صلاح نیست
اسدالله خان - بنده عرض نکردم که الان رای در اجراء این طرح بگیریم عرض کردم در قابل توجه بودن این رای بگیرند و رجوع بکمیسیون مالیه بکنند آنها نظریات خودشان را بمجلس ارائه میدهند بمجلس می‌بیند اگر موقع است تصویب میکند و میگذرد و الا معطل می‌ماند برای دوسال یا سه سال دیگر .

فاتح الملک - بنده عرض میکنم از چشمه های ثروتی مملکت نمی توان چشم پوشید و این طرح خیلی قابل توجه است و خیلی سهل الاجراست زیرا که این مراعات از قراری که بنده اطلاع دارم محدود است ولایات جزء و قصبات و تمام حکام دارند همین که این قانون از مجلس بگذرد و بآنها گفته شود میگیرند و عاید دولت میکنند این فایده است که الان دیگران میبرند و ما اگر دستوری بحکم بدهیم برای دولت یک چشمه مالیه را زیاد کردیم عرض نمیکند که این فایده تماماً عاید دولت خواهد شد ولی پیش از مقداری که الان میرسد عاید میشود منتهی چیزی که هست الان این فایده را عمال و حکام میبرند و دولت اگر اقدام نماید خودش خواهد برد و هر قدر که گرفته میشود بخود دولت عاید می‌شود اگر امسال تماماً عاید نشود اقلاً شروع میشود سال دیگر خواهد رسید و بنده این طرح را خیلی قابل توجه و لازم میدانم .

رئیس - مذاکرات درین طرح بقدر کفایت به عمل آمده است حال در قابل توجه بودن آن باید رای بگیریم آقایانی که این طرح را قابل توجه می‌دانند قیام نمایند [اغلب قیام کردند]

رئیس - طرح شاهزاده ابوالقاسم میرزا به اکثریت پذیرفته شد حال رجوع می‌شود بکمیسیون قوانین مالیه که نظریات خود را کرده بمجلس پیشنهاد نماید (رپورت کمیسیون مبتکران راجع بطرح ممتد التجار در خصوص فرستادن دوپست نفر شاگرد ایرانی بخارجه از برای تحصیل فرائد شد) مبنی بر اینکه طرح مزبور را کمیسیون مفید میدانند لکن بملاحظه ضیق مالیه آنرا غیر قابل اجرا دانسته است تا آنکه توسعه در بودجه معارف حاصل شود در اینصورت البته باین مسئله باید اقدام شود .

وحیدالملک - بنده یک عیب اساسی می‌بینم کلانم است عرض کنم می‌بینم ما مخالفت با بعضی طرحها میکنیم بدون اینکه یک دلیل صحیحی داشته باشیم یا دلیل آنرا ذکر کنیم می‌گوئیم اینطرح یا این قانون را ما قابل نمیدانیم همین عیب در بعضی کمیسیونها هست فلان کمیسیون فلان لایحه یا فلان طرح را رد میکند برای اینکه پیش خودش فکر میکند که مالیه دولتی کفایت نمیکند بدون اینکه با وزیر مالیه شور کند به پیند وزیر مالیه چه میگوید اگر کمیسیون مبتکران با وزارت مالیه شور کرده بود و او گفته بود بودجه اجازه نمیدهد آنوقت این رپورت را میداد صحیح بود و اگر این شور را نکرده است و این رای را پیشنهاد کرده است در اینصورت این رای صائب نیست بنده می‌گویم بهترین طرحیکه بمجلس آمده است همین طرح آقای معتد التجار است در صورتیکه ما همه قسم خرج میکنیم چه ضرر دارد از برای حبات آتیه مملکت خودمان هم یک خرجی

و یک اقدامی بکنیم که در مجلس آتیه در دوره های آتیه نام نیک این مجلس را ببرند خیلی از نقادین می‌گویند مجلس سابق خیلی کارها کرد زحمات کشید لکن در خصوص معارف کاری نکردند بنده می‌بینم قوانین معارف بمجلس که می‌آید مجلس سرد است و توجهی باونی‌شود (در این موقع اغلب تکذیب کردند) .

وحیدالملک - بنده این طور یافته‌ام این طرح که بکمیسیون مبتکران میرود بواسطه ضیق بودجه معارف قابل توجه نمی‌شود در صورتی که این نظر که راجع بوسعت و ضیق مالیه است حق و وظیفه کمیسیون مبتکران است ملاحظه کنید ما اگر سالی صد هزار تومان بدهیم دوپست نفر بروند و بر گردند امور کشوری و لشکری مملکت ما را اداره نمایند چیست بهتر از این و در آخر عرض میکنم این طرح بهترین طرحها است .

لسان‌الحکما - کمیسیون مبتکران یک وظیفه داشت که اظهار دارد این فوری است یا تمویق ممکن است بپندد کمیسیون رای خودش را اینقسم اظهار داشت که این فوری نیست و ممکن است تمویق بپندد و اینکه گفتند راجع بشور و وزارت مالیه می‌شود کمیسیون مبتکران در این باب اظهاری نکرده و او گذار بمجلس کرده است و اینکه فرمودند باید وزارت مالیه را می‌خواستند و با او شور می‌کردند اگر او ملاحظه جمع و خرج را میکرد می‌گفت مثلاً بودجه اجازه نمی‌دهد صحیح بود بله این فرمایش صحیح است در صورتی که وزیر مالیه بداند در این سال چه داده ولی متأسفانه وزارت مالیه خودش هم هنوز نمی‌داند چه دارد دیگر آنکه فرمودند کمیسیون یک چیزی را اصلاح نمی‌داند و رد میکنند اینطور نیست کمیسیون مبتکران شاید صلاح میدانند که پنجگروه در معارف خرج شود خصوص برای آنها که از خودشان ثروتی ندارند و بروند تحصیلشان را تکمیل نمایند و این قید هم در آن قانون نشده بود .

مقتصر السلطان - صد هزار تومان چندان اهمیتی ندارد از برای فرستادن دوپست نفر شاگرد بخارجه خوبست رای گرفته شود بکمیسیون بودجه رجوع نمایند .

ذکاءالملک - بنده میخواهم عرضی کنم لکن نه اینستکه مخالف باشم یا اینکه اینطرح را قابل توجه ندانم اصلاً اینطرح را خیلی قابل توجه میدانم و میگویم مجلس شورای ملی در این سال قریب یک گروه صرف معارف کند و اگر غیر از این بکنیم ثروتی نخواهیم کرد لکن اینجا بنشینیم صد هزار تومان بدهیم از برای رفتن یکمده بخارجه بدون ملاحظه باطراف مطلب این صحیح نیست کمیسیون معارف در این باب چندین مرتبه اصلاحات کرده و مذاکرات زیاد نموده است نظر آقایان است چندین نفر هم خرج تحصیل خواسته‌اند و یکی دوقره از آنها هم بمجلس آمده و مجلس هم چنین صلاح دانستکه یک اقدام اساسی باید در اینباب شود که بابک ترتیب صحیح بروند چون هنوز یک نتیجه صحیح حاصل نشده است از اصلاحات کمیسیون کمیسیون مصمم شد که با وزیر معارف صحبت کند فرض اینستکه در این مسئله که باید یک چنین عده بروند از برای تحصیل جای اشکال نیست لکن خوبست در ترتیبات این مسئله قدری صحبت بکنیم که بچه ترتیب باشد چه اشخاص بروند چه طور تحصیل کنند نمیشود اینطور علی‌الیه باه در اینجاری داد که فرضاً صد هزار

تومان از برای خرج تحصیل دوپست نفر شاگرد داد.
تقی زاده - وقتی که در قابلیت توجه صحبت میکنیم همیشه چه کمیسیون چه مجلس بگویند اساساً قابل توجه باشد و حالا می بینیم چند روز است از آن ماده خارج شده ایم و در جزئیات صحبت میکنیم بنده از آن اشخاصی هستم که در تمام این طرح و در جزئیات شاید تمام آنها را مخالف باشم لکن اساساً میگویم بهترین قانون است که بمجلس آمده است بلکه میگویم بلااستثناء از جمیع قوانینی که تا بحال بمجلس آمده است بهتر است و می اینک میگویم با وزراء شور بکنیم و خوب است از طرف وزراء بمجلس پیشنهاد شود این ترتیبات و این فرمالیته ها از طرف وزراء بعمل بیاید صحیح است لکن می بینیم تراکم امور دولتی بآنها مجال نمی دهد پس مجلس شورای ملی همین قسم که وظیفه دارد اصلاحات کنونی و حالیه را بنماید همین قسم در عهده دارد اصلاحات آتی را بنماید گفته شد این مسئله از برای سه آتیه باید شروع شود اول دوره تحصیلی اول پائیز است که باید اگر میفرستیم در اول پائیز بفرستیم که دوسه ماه دیگر این قانون باید از مجلس بگذرد پس باید در اصل آن صحبت کرد نباید در جزئیات آن صحبت بشود برای جزئیاتش بکمیسیون معارف فرستاده میشود بعد هم در مجلس صحبت خواهد شد و در خصوص پولش هم می رود بقوانین مالیه و بودجه و می بینیم در اینصورت معارف بکدام جلو نرفته است پس شاید در ترتیبات هم که صحبت کنیم بگوئیم بروند از برای تحصیل علوم عالی نه مقدماتی در هر رشته که تحصیل میکنند تخصص بشوند و بالاخره میگویم این بهترین طرحی است که بمجلس آمده است.

رئیس - حالا رأی میگیریم در این طرح هر کس آرا اساساً قابل توجه میدانند قیام نمایند.
رئیس - اساساً باتفاق قابل توجه شد.

(رایورت کمیسیون بودجه در خصوص مقرری ورثه مرحوم یحیی میرزا قرائت شد مشعر بر اینکه مرحوم یحیی میرزا دارای یکمیل و یکپسر است از طرف وزارت مالیه در حق عیال او ماهی هشت تومان و در حق پسر او ماهی دوازده تومان تصویب شده و کمیسیون بودجه عین آنرا تصویب کرده است.)

آقامیرزا اسمعیل نویری - بنده واقفم و این مباح را هم کم میدانم و متوجه میسازم خاطر آقایان را که رئیس الوراء قول داده بودند که در حق ورثه تمام مقتولین قراری میدهم اینکه یک یک از طرف وزارت مالیه پیشنهاد میشود بنده متذکر میشوم که از این قبیل خیلی است و ممکن است در بین آنها از اینها مستحق تر هم خیلی باشد خوب است از طرف مجلس اظهاری بوزارت مالیه بشود که در حق تمام وراثت مقتولین یک توجهی بنمایند.

آقا سید ابراهیم مدرس - در خصوص ورثه عظیم زاده با اینکه سه دختر و یکمیل داشت پانزده تومان و در حق ورثه یحیی میرزا با این که دو نفرند بیست تومان تصویب شده است علت این اختلاف چیست.

فهییم الملك - این را وزارت مالیه پیشنهاد کرده بود و لابد او تحقیقات کرده است بدون علت مختلف نکرده بعلاوه مرحوم یحیی میرزا مستخدم

دولتی بوده در قانون تقاعد که میآید بمجلس از برای وراثت مستخدمین یک حقوق منظور شده است چون از مجلس نگذشته بود این مقدار را در حق ورثه مرحوم یحیی میرزا تصویب کردند.

آقامیرزا ابراهیم خان - خوب است آقا متوجه باشید که اولاد عظیم زاده دخترند و مخارجی جز مخارج معاش ندارند لکن اولاد مرحوم یحیی میرزا پسر است و خرج تحصیلی هم دارد و بنده چون او خرج تحصیلی دارد این مقدار را کم میدانم.

وکیل الرعایا - در خصوص ایرادیکه آقا فرمودند باید دانسته باشند که اولاد عظیم زاده در تهران زندگی نمیکند و این بدبخت در طهران زندگی میکند و این خیلی فرق دارد و بعلاوه کمیسیون نمیتواند زیادتر از آنچه وزیر تصویب کرده است تصویب نماید وزیر مالیه در حق اولاد عظیم زاده همان مقدار را تصویب کرده بود و بعقیده بنده باید طوری حقوق بدهند که تمام وراثت چیزی برسد.

آقا سید ابراهیم - بنده نکتم بیست تومان زیاد است بنده در نظر داشتم از برای دادن حقوق یکجمله جامعه در نظر داشته باشیم.

رئیس - آقامیرزا ابراهیم خان جهت خوبی بیان کردند حال رأی گرفته میشود در این رایورت آنها که موافقت دارند ورقه سفید خواهند انداخت (ورقه توزیع و آقایان وکیل الرعایا و هشتتودی دکتر علی خان بقرعه برای استخراج آراء معین شدند رأی گرفته شد عدد حاضر ۶۴ ورقه سفید ۵۵ امتناع ۹.)

رئیس - با کثرت تصویب شد.
 ادامی تصویب کنندگان آقایان:

- نوبری . فاتح الملك . دکتر اسمعیل خان
- محمد هاشم میرزا . آقا شیخ رضا . معتمد التجار
- قوام الاسلام . دکتر امیرخان . تقی زاده . شیبانی
- سکزازی . حاج شریعلی . حاج میرزا رضا خان
- حاج میرزا آقا . میرزا مرتضی قلی خان - لسان الحكماء
- دکتر علی خان . آقا سید جلیل . وکیل التجار
- تربیت . حاج محمد کریم خان . مرتضی قلی خان
- بختیاری . صدیق حضرت . میرزا داود خان .
- آقا شیخ ابراهیم زنجانی . موتمن الملك . آقا
- سید محمد رضا . ناصر الاسلام . اسدالله میرزا
- میرزا ابراهیم خان . معاضد السلطنه . دبیر الملك
- آقا سید ابراهیم . آقا شیخ علی . ابوالقاسم میرزا
- حسنعلی خان . ارباب کیخسرو . متین السلطنه .
- آقا میرزا احمد . وحید الملك . عز الملك .
- نواب . منتصر السلطان . دهخدا . اسدالله خان .
- طباطبائی - وزیر زاده - فهییم الملك
- نجات . معاضد الملك - حاج سید نصرالله - ممتاز
- الدوله - مستشار الدوله - معزز الملك - وکیل الرعایا.

رئیس - خاطر آقایان مسبوق است چند روز است کابینه وزراء استعفا داده و تا امروز از طرف حضرت آقای نایب السلطنه هنوز پذیرفته نشده است استعفای ایشان اگر چه رد و قبول استعفای وزراء راجع بنیابت سلطنت است ولی مجلس شورای ملی نمیتواند بکلی بی دخل باشد که این بحران طول بکشد باین جهت بنده لازم می دانم که شش نفر از طرف مجلس معین شده بروند حضور آقای نایب

السلطنه و فرمایشات ایشان را در علت عدم رد و قبول استعفای وزراء بشنوند و راضی نشوند این بحران بیش از این طول بکشد.

دکتر علیخان - رئیس جزه این شش نفر خواهند بود؟

رئیس - خیر - (ورقه توزیع شده رأی گرفته شد)
رئیس - در موقع استخراج یک ربع تنفس است (مجلس متفرق شد معارف غروب مجدداً مجلس تشکیل شد.)

معزز الملك - آنها حکه معین شده اند موتمن الملك - اسدالله میرزا - ممتاز الدوله - حاج سید نصرالله - تقی زاده - آقا شیخ اسمعیل هشتتودی.

موتمن الملك - عوض بنده تالی بنده را معین کنند (نمی شود) بیست نفر از تکران زفریه بیست نفر از رشید الملك که بوزارت داخله مخیره کرده بود قرائت شد مشعر بر اینکه خود را باردوی سردار بهادر رسانیده تکرانی از انجمن ولایتی اردبیل قرائت شد ایضاً تکران دیگر اردبیل قرائت شد.

دکتر علیخان - بنده میخوام عرض کنم از خدمات این جنیل بختیاری که تا بحال بایران کرده آنطوریکه لازم است تشکر نکرده ایم تصور میکنم از برای شکر کزاری خدمات آنها لازم است اقدامی در آسایش ورثه مقتولین آنها بنمائیم و تا بحال بهیچوجه اقدامی درباره مقتولین آنها نشده است.

رئیس در جزه دستور امروز قوانین اساسی معارف بود لیکن چون ان هیئت میآیند میباید جلسه داشته باشد و پاره کارهای دیگر هم داریم میماند بروز شنبه دستور روز شنبه قوانین اساسی معارف طلا شونی عراق شور تانی راجع بتخفیف قیمت مخاربات در باب جرایم طرح راجع بشر کنهها.

اسدالله خان - بنده تکلیف میکنم که فردا عصر یک جلسه خصوصی داشته باشیم بجهت پاره ای مذاکرات اساسی خیلی لازم است.

وکیل الرعایا - بنده تصور میکنم تاخیر در طرح روده موجب زحمت سه وزارتخانه است و گمان میکنم اهم از آن در مجلس خبری نباشد و تا اندازة هم وقت مجلس را ضایع نمیکند خوب است مقرر دارید در دستور روز شنبه گذاشته شود میخوام بگویم چه زحمانی برای مردم بواسطه نگذشتن آن مترتب است و بواسطه گذشتن آن رفع تمام زحمت میشود.

نویری - بنده تأیید می کنم فرمایش اسدالله خان را چون ده نفر باید باشد تقاضا کنند بنده هم تقاضا میکنم و تصور میکنم زیاد از ده نفر تقاضا نمایند.

موتمن الملك - در طرح شنبه فقط برای قابلیت توجه بمجلس میاید؟

رئیس - بله
ادیب التجار - بنده توضیح میخوام در

خصوص گندمیکه و کبل الرعایا نوشته بودند حاضر میکنیم عموم تعرض کردند که از و کبل استیضاح نمیشود خواست .

ادیبالتجار - چرا نمیکذارید آدم حرف خودش را بزند بنده استیضاح خواهم خواست میخوام بدانم در خصوص بیست هزار خروار گندمیکه گفتند تاغره جمادی الاول وارد میکنیم چه اقدامی کرده اند و مسئول نشان تهران وکیل است یا وزیر است مسئول کیست ؟

وکیل الرعایا - بنده تشکر دارم از اینکه شما بنده را معاف نکردید بنده اگر قصوری کرده باشم ولیکن عرض میکنم در عرضیه که بنده نوشته ام نوشتم ازغره جمادی الاولی بعد بنده وارد میکنم و برای اینکار اقدامات کرده ام و بشما اطلاع میدهم که بیست هزار خروار را حاضر کرده ام و وارد خواهد شد فقط زحمتیکه به بنده میرسد بواسطه کمی مال است و بهرراهی شما آنهم تهیه میشود .

ادیبالتجار - لفظی که رئیس فرمودند فرمودند تاغره جمادی الاولی و این مخالف است با اینکه شما فرمودید مگر آنکه اگر برای اشتغال باین عمل شما در موقع انعقاد مجلس میتوانی حاضر شوید تصور میکنم و کلاً اجازه بدهند و شمارا جزء غائبین محسوب ندارند .

وکیل الرعایا - اولاً باید بدانید که روز غره جمادی الاولی بیست هزار خروار لازم نیست دیگر آنکه از روز غره متدرجاً وارد میشود .

رئیس - در باب جلسه فردا رأی میگیریم هر کس موافقت دارد قیام نماید .

رئیس - اکثریت است پس فردا دو ساعت ونیم غروب تشریف خواهند آورد (مجلس ختم شد)

جلسه ۸۳

صورت مشروح مجلس روز شنبه

۱۳ شهر ربیع الثانی ۱۳۲۸

مجلس دو ساعت ونیم قبل از غروب آفتاب بریاست

آقای مستشارالدوله تشکیل شد .

صورت مجلس روز پنجشنبه ۱۰ را آقای معاضدالملک قرائت نمود .

رئیس - در صورت مجلس ملاحظه هست (اظهاری نشد- رئیس صورت مجلس را امضاء نموده)

رایورت کمیسیون عرایض قرائت شد که کمیسیون بواسطه تکمیل نبودن عددهم اکثریت

شروع بکار نکرده تا روز یکشنبه ۶ که جلسه منعقد و آقای میرزا علی اکبرخان دهخدا با اکثریت ۴ رای

نایب رئیس وادیبالتجار به مخبری منتخب شدند و از شعبه اول آقای آقا شیخ اسمعیل هشرودی را

انتخاب نمودند و ایشان استعفا داده تا کنون از شعبه اول منتخب نیامده است .

رئیس - شعبه اول یک نفر را باید انتخاب نمایند .

وحیدالملک - ما از شعبه اول یک دفعه آقای آقا شیخ اسمعیل آقا را انتخاب کردیم و فرستادیم .

رئیس - گویا ایشان استعفا دادند .

وحیدالملک - بنده عرض میکنم شعبه دیگر نمیتواند تجدید انتخاب کند .

آقا شیخ اسمعیل هشرودی - بنده همان روز که مرا انتخاب کردند در شعبه و در یک مجلس ملنی عرض کردم که نمی توانم در دو کمیسیون کار کنم بنده در کمیسیون عدلیه هستم و کارم خیلی است .

وحیدالملک - بنده عرض کردم که در شعبه فقط دو نفر قابل انتخاب هستند یکی آقای آقا شیخ اسمعیل آقا و یکی آقای صدرالعلماء آقای صدرالعلماء استعفا دادند یعنی متعذر شدند که نمیتوانم این بود که آقای شیخ اسمعیل آقا را انتخاب کردیم حالاً اگر ایشان هم قبول نکنند دیگر تکلیفی نداریم .

رئیس - از آقایان شعبه چهارم خواهش می شود که جلسه خود را تشکیل نمایند که بزودی آنکار که با آنجا رجوع شده است تمام شود .

آقا میرزا ابراهیم خان - بنده راجع بکمیسیون عرایض عرض دارم می خواهم از حضرت رئیس سؤال کنم که فایده تأسیس کمیسیون عرایض چیست است .

رئیس - معلوم می شود مطالبی دارید .

میرزا ابراهیم خان - چون می بینم نتیجه بر آن کمیسیون ترتیب نیست .

ادیبالتجار - کمیسیون عرایض سابق البته نتایج کارهایش را آقایان دیده اند کمیسیون عرایض حالیه هم همانطوریکه در راپورت نوشته شده است از روز یکشنبه که اعضاء منتخب جمع شدند تشکیل شده و تا امروز جلسات فوق العاده تشکیل شده و عرایض جدید خیلی بکمیسیون رسیده است و به همانطوری که در نظامنامه داخلی مجلس نوشته شده عرایضی که به کمیسیون می رسد بعضی را به کمیسیونها می فرستند و بعضی را بوزارتخانه رجوع میکنند که نتیجه اقدامات خودشانرا بفرستند و بعضی هم بلا جواب می ماند برای آنکه عرایضی است که جواب ندارد .

رئیس - از وزارت عدلیه راپورت کارهای دو ماهه آن رسیده است از سایر وزارتخانه ها هم می رسد [راپورت کمیسیون معارف راجع بقانون اساسی معارف قرائت شد]

رئیس - چون چند روز است طبع و توزیع شده البته آقایان مطالعات خود را کرده اند حال در کلیات مباحثه میشود آقایانی که در کلیات فرمایشات دارند می فرمایند به داخل شور مواد می شویم (گفته شد مخالفی ندارد) .

رئیس - پس رأی می گیریم هر کس تصویب می کند که کلیات این قانون مباحثه لازم ندارد و باید داخل شور مواد شویم قیام نمایند .

[اغلب قیام نمودند و با اکثریت تصویب شد]

رئیس - با اکثریت تصویب شد که داخل شور مواد شویم شروع بشود در مواد شد .

در ماده اول - کلمه ادارات مبدل بتاسیسات شد در ماده دوم که نوشته بود پروگرام مدارس و مکاتب از طرف وزارت معارف معین می گردد و باید در پروگرام حیثیت علمی و صنعتی و نشو و نما ی بدنی ملحوظ باشد .

آقای مؤتمن الملک - از قرار ذیل پیشنهاد نمود .

این بنده پیشنهاد می نماید که ماده [۹] ماده ۵۹ لایحه وزارت معارف به ماده دوم راپورت کمیسیون بطور ماده الحاقیه ضمیمه شود .

ماده ۹۰ - مدارس شخصی باید همچنان تابع پروگرام رسمی بوده مطابق اهل بالنعل از روی دستور دولتی مراتب خود را منظم و مقرر دارند ماده ۵۹ - مدرسه که برخلاف پروگرام رفتار کند یا استطاعت اجرای پروگرام را نداشته باشد مورد مؤاخذه خواهد شد وزارت علوم حقدارد در آن مدرسه را ببندد و مؤسسین و مدیرانیکه قصد تعلیمات خصوصی دارند باید پروگرام خودشانرا بتصویب وزارت معارف برسانند اطلاقاً که در منزل تحصیل می کنند تحصیلشان باید از روی پروگرام وزارت معارف باشد و اولیای اطفال مسئول خواهند بود .

مؤتمن الملک - مقصود بنده از این پیش نهادی که تقدیم کرده ام اینست که پروگرام در مدارس باید اجباری باشد برای اینکه دولتی که تعلیم را اجباری میدانند باید پروگرام هم اجباری باشد مقصود بنده آن مدارس است که شخصی است و اگر نوشتن پروگرام را با اولیای مدارس واگذار کنیم [زیرا آنها تمام اطراف کار و ترتیبات را که برای نوشتن پروگرام لازم است نمی دانند] و شاید پروگرام صحیح نمی دانند بنویسند لکن در وزارت معارف البته اشخاص عالم نافی با اطلاع برای نوشتن هستند و با ملاحظه تمام اطراف پروگرام صحیح می نویسند و اگر بمدریان و اولیای مدارس واگذار نمائیم اولاً شاید بد بنویسند و ثانیاً مدرسه امروز در این مملکت کسب است و برای دخل این مدارس را می کنند باینجهت پروگرام مفصلی مونیسند و برای تشویق مردم که اطفال خود را باین مدرسه بفرستند چیزها می نویسند در یکی از روزنامه ها دیدم که زنی برای مدرسه نسوان پروگرامی نوشته که در این مدرسه [فیزیک و شیمی و پاتولوژی و زیولوژی تعلیم می شود] و از نوشتن این پروگرام خجالت نکشیده این است اشخاصی که در این مدارس برای تحصیل میروند مدتی وقت خود را صرف می نمایند بالاخره بدون اخذ نتیجه خارج می شوند و عمرشان مدتی بیهوده صرف شده مقنن باید ملاحظه تمام اطراف را نموده و قانون را صحیح بنویسد ملاحظه کنی که وارد مدرسه می شود ملاحظه مقدمات را بنمایند و بواسطه عجله که در طفل هست مقدمات تحصیل را ملاحظه نمیکنند یک مدتی تحصیل نموده و برای او هیچ نتیجه نبخشیده این است که عرض میکنم باید پروگرامی که وزیر معارف می نویسد در تمام مدارس اجرا شود دیدم شخصی تاریخ شورش فرانسه را ترجمه کرده بود و بدبگری نشان داد و گفت خیلی خوب است ولی خوب بود در چند سال قبل ترجمه کرده بودند نه در سنه ۱۸۵۲ که بخواه استبداد ناپلئون سیم بود آن شخص گفت بلی صحیح است الا اینکه ترجمه کرده ام و مدتی زحمت کشیده ام نمی توانم آن زحمات را بهر داده دو باره ترجمه کنم عرض این است باید طوری کرد که اطفال صحیحاً تحصیل کنند و بواسطه صحیح

نبودن پروگرام بعد از چند سال نه بیند که بد تحصیل کرده اند بملاوه مردم این شهر منزلشان را اغلب از محله بمحله تغییر میدهند و در مدرسه دیگر که وارد میشوند مدیران مدرسه بواسطه اختلاف پروگرام نمیدانند که آن طفل را بکدام کلاس داخل نمایند این است که مجبور میشود طفل را مجبور کنان مرتبه ابتدائی آن مدرسه تحصیل نماید و این ترتیب باعث زحمت اطفال میشود و اگر پروگرام تمام مدارس یکی باشد تمام این زحمات رفع میشود این است که بنده گفتم ماده ۵۹ بلاجه وزیر که نوشته است پروگرام باید اجباری باشد ضمیمه ماده ۴ راپورت کمیسیون شود و ضمناً در آنجا قید شده است که اگر هم مدیران و اولیای مدارس خودشان بخواهند پروگرام بنویسند باید بشظر وزارت معارف برسانند و البته بهتر این است که پروگرامی هم که خودشان مینویسند بشظر وزارت معارف برسد که اگر ملاحظه داشته باشند در آنجا ملحوظ نمایند .

وحید الملک - اینجا دو نقطه نظر است یکی اینکه پروگرام اجباری باشد و یکی اینکه آزاد باشد در اینکه پروگرام مدارس دولتی اجباری است حرفی نیست در این راپورت هم مطرح شده است حرف در این است که پروگرام مدارس خصوصی هم اجباری باشد یا اینکه آزاد باشد کمیسیون در ماده ۵۹ وزیر خیلی مذاکره کرد و نظرات بیان کرد بالاخره نظرش بر این قرار گرفت که پروگرام تحصیلات را اجباری نکند و شاید نقطه نظر آقای مؤتمن الملک که میفرمایند باید پروگرام اجباری باشد که شاید پروگرام که سایرین برای مدارس خصوصی مینویسند جامع تر باشد تا پروگرام وزارت معارف از برای اینکه پروگرام را که وزارت علوم مینویسد یک حد اقلی است که از برای مدارس عمومی مینویسند و پروگرامی که در خارج نوشته میشود چون بواسطه امتحانات یکنوع رقابتی پیش میآید که هر کس سعی میشود که پروگرام مدرسه خود را جامع تر و بهتر بنویسد و میخواهد که نتایج آنرا بخوبی بیابد این است که بسا میشود از پروگرام وزارت علوم هم بهتر مینویسد اما ایرادی که در خصوص تغییر مکان شاگرد گفتند که شاگردی از یک محلی بود به محل دیگر در مدرسه دیگر داخل شود مسلم است که اگر مدرسه دولتی باشد آن یک پروگرام مخصوصی دارد و تمام آنها روی یک ترتیبی پیش میروند و اگر مدرسه خصوصی باشد و قتیکه ملاحظه کنیم می بینیم که آنها را در نظر دارند مثلاً تمام مدارس مجبورند که امتحان جغرافی بدهند لابد باید این عام را هم در آنجا تعلیم نمایند حالا در یک مدرسه یک کتاب را از جغرافی که خارج نمیشود فرض در یک مدرسه یکطور فیزیک درس میدهند و در مدرسه دیگر معلم دیگر طور دیگر درس میدهد از اصل مطلب که خارج نمیشوند منتهی سلیقه مختلف است چنانچه خودمان دیدیم و به تجربه معلوم کردیم که بعضی از معلم ها اهمیت در نوشتن میدهند بعضی دیگر

اهمیت در تقریر میدهند و در اینجا دو نقطه نظر تولید میشود یکی اینکه وضع تحصیلات را در مدارس خصوصی بگذاریم دست اشخاص مخصوص کوفتی که میخواهند مدرسه را تأسیس کنند که مطابق قدرت و اندازه معارف پروری خود پروگرام بنویسند و یکی اینکه بگوییم که تمام مدارس از دولتی و خصوصی باید از روی پروگرامی که دولت و وزارت معارف معین میکند رفتار نمایند باید وضع مملکت را دید اگر باید مثل بعضی از ممالک که پروگرام آنها آزاد است اینجا هم مثل آنجا آزاد باشد و باختیار موسسین مدارس باشد که تصویب شود و اگر باید اجباری و از روی پروگرام دولت باشد که آن طور تصویب شود بنده جدیدت در هیچکدام از این دو قسم ندارم .

مؤتمن الملک - بنده خیلی تعجب میکنم از این مخبر محترم چندی قبل بمن وعده دادند که از عقیده بنده در این باب تقویت و تأیید کنند بر عکس حالا که موقع شده است ضمیمه میکنند بنده عرض نکردم که کتاب در تمام مدارس باید یکی باشد عرض کردم در پروگرام یک مدرسه مینویسند که در اینجا تاریخ مصر باید خوانده شود و واضح است که تا اندازه تاریخ مصر و یونان برای مبتدی لازم است آنوقت بکنفر شادالانان برای اینکه دخلی از برای خود فراهم کند ب مردم چیز هانشان می دهد که در کمال زودی شما هارا عالم می کنیم مثل اینکه در مسئله شرکت سابق معمول بود که مردم را گول می زدند و می گفتند که ما میخواهیم پول بگیریم و کارخانه راه بیندازیم و منافش بشما عاید خواهد شد همین طور در معارف هم این شیوه را پیش خواهند گرفت ولی معنی باید ابتداء جلو گیری نماید بنده امروز میدانم که در این شهر ۴۸ مدرسه هست و تمام ورشکست شده اند برای اینکه تمام مسئله گول است و شاگرد ها بیرون نمی روند از مدرسه مگر بی علم و ضایع در سایر ممالک ترتیب معارف مختلف است و در هر جائی یک نوع تربیاتی دارد فلان مملکت که پروگرام معارفش آزاد است برای این است که تا اندازه نتایجی را که باید از معارف بگیرد گرفته است و شاید بعد از چندین سال آزاد کرده است ولی بمقیده بنده برای وضع امروزه مملکت ما اگر پروگرام اجباری باشد بهتر خواهد بود .

وحید الملک - بنده اولاً عرض می خواهم از اینکه بایشان وعده کرده بودم که عقیده ایشان را تأیید کنم ولی مقصود از عرض بنده این بود که خواستم توضیح بدهم که کمیسیون از چه نقطه نظر ماده ۵۹ وزیر را حذف کرده است و عرض کردم که ضمیمه با پیشنهاد آقای مؤتمن الملک ندارم .

ذکاء الملک - این مسئله خیلی غامض است و گمان می کنم که باین آسانی ها حل نشود اولاً مسئله اساسی است و باید ملاحظه کرد که مطابق قانون اساسی ما هست یا نیست و ثانیاً باید بدانیم که معنی آزادی پروگرام در تعلیم و تعلم چیست آزادی تعلیم معنیش اینست که هر کس آزاد باشد که هر چه می خواهد و هر طوریکه می خواهد درس بدهد و معنی آزادی

تعلیم این است که هر چه هر کس بخواهد و هر طور میل داشته باشد درس بخواند و خیلی از اشخاص هستند که می گویند دولت باید مجبور کند مدارس را که پروگرام اورا عمل کنند حالا این مصلحت است یا مصلحت نیست مسئله ایست علیه دولی در این که مخالف است با آزادی تعلیم و تعلم حرفی نیست فرمودند که مدارس این شهر تمام ورشکست هستند و هر کسی از آنها بیرون می آید جاهل و بی علم است بنده این را نتیجه این می دانم که دولت خودش تاکنون یکقدم برای ترقی معارف برنداشته است دلیل این عرض بنده این است که در تمام مملکت یک مدرسه ابتدائی نندیدیم که دولت تأسیس کرده باشد آنچه هست امروز مردمان مختلفه دایر کرده اند و دولت منتهی کاری که کرده است یک وقتی وزیر علومش یک سر کشی یک مدرسه کرده است یا اینکه بعضی از مدیران را خواسته است که اینطور بکنند و یک دستوری داده است و بزرگترین کاریکه کرده است به بعضی مدارس مقداری امانه داده است وقتی که دولت از خودش مدرسه داشت که از روی سلیقه خود و پروگرامی که مینویسد اداره کرد آن وقت مسلم است که دیگران یا نمیتوانند مدارس ابتدائی اداره کنند یا اگر می کنند بهتر از دولت می کنند در ممالک مشروطه حقیقی آزادی تعلیم و تعلم است لیکن تمام پروگرامشان منفق است نه اینکه دولت آنها را مجبور کرده است که از روی پروگرام او عمل بکنند آنها قهراً مجبور شدند که مدارسی که تأسیس میکنند از روی پروگرام دولت خود تأسیس کنند برای اینکه مامورین و مستخدمین دولت باید دارای دیپلم دولتی باشند و دارای دیپلم دولتی نمیشود مگر وقتی که از روی پروگرام دولت تحصیل کرده باشد وقتی که بنشیند مستخدمین از روی پروگرام دولتی تحصیل کنند و امتحان بدهند لابد به مدارس دولتی میروند و قتیکه اینطور شد صاحبان مدارس دیدند که کسی نمی رود در مدارس آنها که از روی پروگرامشان درس بخوانند مجبور شدند که پروگرام خود را تغییر بدهند آقای مؤتمن الملک در ضمن اظهارات خود فرمودند که چون تعلیم اجباری است باید پروگرام هم اجباری باشد بنده عرض می کنم این طور نیست معنی تعلیم اجباری این نیست که هر کس تمام علوم را تکمیل نماید بلکه باید دارای درجه ابتدائی تحصیلات باشد یعنی سواد مختصر خواندن و نوشتن و یک قدری سواد مختصر ریاضی و جغرافیایی دیگر دولت هیچ مدرسه را مجبور نمی کند که باید در فلان مسئله فلان طور باشد مدرسه در سایر جا ها هم کسب است لیکن چون می بینند که اگر شخصی از مدرسه بیرون بیاید و دیپلم دولت را نگیرد آن شخص حقوقش باطل است نه مدرسه پروگرام دولت را عمل میکنند کسی بآن مدرسه میرود و حالا که این مسئله مطرح شد متوجه میگردیم خاطر آقایان را که در این خصوص فقط ماد و چار پروگرام خواهیم شد بلکه دوچار زحمات تأسیسات مدارس هم خواهیم شد دیگر اینکه یاد آوری می کنم که اگر بخواهیم چیزی را در این راپورت کمیسیون بیفزاییم یا الحاق کنیم ماده ۹ پیشنهاد وزیر را باید اضافه کنیم و یک چیز دیگری که گفته شد کمیسیون و بنده شخصاً منکر هستم که حدی

قرار بدیم که در يك محله باید يك مدرسه باز شود نه دو مدرسه [اظهار شد اینطور کسی نگفت.]
بنده شخصاً مخالف هستم باید تأسیس مدارس آزاد باشد ولی دولت اعلان کند که قبول کردن گمانیکه در این مدارس تحصیل می کنند منوط است بداشتن دیپلم از دولت و دولت هم دیپلم ندهد مگر مطابق پروگرامی که خودش معین کرده وقتی که اینطور شد قهراً تحصیلات بر يك پروگرام و از روی يك قانون خواهد شد و شاید کسانی باشند که صرف نظر کنند از مزایائی که از دولت میبرند و نخواهند بپروگرام دولت عمل کنند و بسلیقه خود پروگرامی معین کنند و بما می شود که ترتیب آنها بهتر از پروگرام دولت میشود و دولت هم مجبور می شود از روی پروگرام آنها عمل نماید برای اینکه معلوم نیست که دولت بهتر از همه کار کند و ممکن است که دولت خیلی ترقی بمعارف بدهد در هر صورت عقیده بنده اینست که باید پروگرام آزاد باشد ولی بهترینی که عرض کردم و احتمال می دهم که اغلب از آقایان خلاف این عقیده را داشته باشند ولی بنده بعقیده خود باقی بوده و هستم .

وکیل التجار - اولاً بنده عرض می کنم

این ترتیبائی را که در آزادی مملکت فرمودند خوب است ولی نه برای حالیه ما برای يك مدتی خیلی بعد از این یعنی برای وقتیکه ممالک مادارای يك مقامات خیلی عالی علمی باشد و معارف پیشرفته باشد آنچه که راجع بقانون اساسی است در اصل ۱۹ می گوید تأسیس مدارس بمخارج دولتی و ملی و تحصیل اجباری باید مطابق قانون وزارت علوم و معارف مقرر شود و تمام مدارس و مکاتب باید در تحت ریاست عالی و مراقبت وزارت علوم و معارف باشد و گمان می کنم وقتی که از تحت ریاست وزارت معارف خارج شود خیلی از چیزهایی که بکلی مخالف است باوضع امروزه دولت تدریس می شود و تا يك اندازه گمان ندارم که امروزه برای مملکت و دولت اشکالی داشته باشد که بگوئیم بطوریکه در ماده ۹ قانون اساسی مصرح است مدارس چه از طرف اشخاص باشد وجه دولتی که تحت يك پروگرام باشد که مردم متفقاً در تحت يك دستور عمل نمایند .

مؤتمن الملک - اولاً استدعا میکنم ماده ۹ و ماده ۹ لایحه وزیر بماده ۲ ضمیمه شود تا بنای تجزیه شود و جزء بجزء رای گرفته شود .

رئیس - قسمت اول قرائت شود (از قرار ذیل قرائت شد)

این بنده پیشنهاد می نمایم ماده ۹ و ۹ لایحه وزارت معارف بماده دوم رایورت کمیسیون بطور ماده الحاقیه ضمیمه شود - ماده ۹ مدارس شخصی باید همچنان تابع پروگرام رسمی بوده مطابق العمل بالنظر از روی دستور دولتی مراتب خود را منظم و مقرر دارند .

ماده ۹ مدرسه که برخلاف پروگرام رفتار کند یا استناعت اجرای پروگرام را نداشته باشد مورد مؤاخذه خواهد شد وزارت علوم حق دارد در آن مدرسه را ببندد مؤتمن و مدیرینی که قصد

تعلیمات خصوصی دارند باید پروگرام خودشان را بتصویب وزارت معارف برسانند .

رئیس - خوب در این قسمت اول رای میگیریم

هر کس تصویب می کند قیام نماید .

(اغلب قیام نمودند و با اکثریت پذیرفته شد)

رئیس - حال در قسمت دوم رای میگیریم اول خوانده شود (قرائت شد)

اطفای که در منزل تحصیل می کنند تحصیلاتشان باید از روی پروگرام وزارت معارف باشد و الا اولیای اطفال مسئول خواهند بود .

رئیس - هر کس این قسمت دوم از پیشنهاد آقای مؤتمن الملک را تصویب می کند قیام نماید (اغلب قیام نکردند)

رئیس - قسمت دوم رد شد .

تقی زاده - در تمام مسائلی که اختلافی است میشود رای گرفت و رای با اکثریت حجت است ولی وقتی که در يك مسئله اشکالاتی بود که مثلا آن اشکالات اساسی بود که اصلاً در این مسئله آیا میشود رای گرفت یا خیر آنوقت باید آن اشکال را اول رفع کرد بعد آن رای گرفت لکن مادامیکه آن اشکال باقی است نمیشود اخذ رای کرد درجه رای میگیریم در چیزیکه معلوم نیست اخذ رای بشود کرد یا خیر آنچه آقای مؤتمن الملک پیشنهاد کردند در این نمیشد اصلاً رای گرفت در قابلیت توجه آن بواسطه اینکه آن عین لایحه و طرح وزیر بود يك چیز تازه نبود که در آن بتوان رای گرفت و وزیر هم طرح خودش را پس نگرفته بود تا این طرح جدیدی باشد که بتوان در قابلیت توجه آن رای گرفت چیزیکه میشود در آن رای گرفت آنستکه يك وکیل میدهد حالا این يك اشکال است يك اشکال بزرگی هم هست آن این است که اصلاً این مسئله مخالف با قانون اساسی است و نمیشود هر روز ما يك رای مخالف با قانون اساسی بدیم و يك قانون برخلاف قانون اساسی وضع کنیم و باین ترتیب روح آزادی را از خودمان بگیریم در قانون اساسی یکی از اصول آزادی که بمردم داده شده است آزادی در تعلیم و تعلم است و این که ما میخواهیم مقید کنیم که تمام مردم مجبور باشند بعمل پروگرام دولتی مخالف با قانون اساسی است بعضی از آقایان فرمودند که در نظر شما مخالف با قانون اساسی است بدیهی است اگر در نظر دیگران هم مخالف نبود بنده این جا نمی آمدم در نظر بنده مخالف است لیکن اول باید رفع این مخالفت را کرد بنده را هم متقاعد کنید آنوقت رای بگیرید لکن مادامی که بکچنین مخالفی هست نمیشود رای گرفت و او اکثریت مجلس هم رای بدهد رای اکثریت هم غلط است بنده تصور میکنم که این ترتیب در هیچ يك از ممالک متدنه مشروطه نیست که مردم مجبور باشند باینکه پروگرام دولتی تحصیل کنند تفاوتیکه در يك اداره مستبدانه مشروطه هست یکی همین است که در دولت مستبدانه مردم آزاد بتعلیم و تعلم نیستند و در دولت مشروطه در تعلیم و تعلم آزاد هستند معلوم است طبایع بشری و استعدادها مختلف است دماغها هم مختلف است بدیهی است وقتیکه طفلی را مجبور

کند بيك رشته ويك ترتيب تحصيلی که مخالف با مبیل و احساسات اوست او کدر میشود و نمیتواند فکر کند و آن هوش طبیعی که بر ای او خلاق شده است اعمال کند آنطور فکر کند که طبیعت برای آنها گذاشته این همان است که آقای ذکاء الملک ببايك بیانی وافی فرمودند که ممکن است اشخاصی آراء صائبه داشته باشند و فکرهای خوب کرده باشند دولت با آنها نباید مخالفت نماید فقط چیزیی که باید جلوگیری از پاره شارلاتانیها نماید که آقای مؤتمن الملک بیان کردند آن مدارس دولتی است که در هر جا باید تأسیس بشود برای اینکه وقتی مثلا در تهران بیست یا ۳۰ یا ۵۰ مدرسه دولتی تشکیل شد هیچ ضرر ندارد که چندین مدرسه ملی هم باشد در اینصورت بدیهی است که مدیران آن مدارس ساعی هستند باینکه مدارس آنها در مقابل مدارس دولتی طوری مرتب باشد که مردم بیایند بمدراس آنها و اگر غیر از این باشد که آراد در تعلیم و تعلم نباشند مملکت در جاده ترقی نخواهد افتاد اما اینکه ببايك صراحت و وضوح بیائیم اصل ۱۸ را از نظر بیندازیم و اصل ۱۹ را مخصص قرار بدیم این نمیشود درست باید با اصول قوانین اساسی نظر کرد و دانست مطالب چیست میگویند در قوانین همیشه مستثنیات هست در همین اصل قانون اساسی هم راجع با آزادی تعلیم و تعلم يك استثناء قرار داده که میگوید مگر تعلیم و تعلم چیزی که مخالف با قانون شرع است دیگر هر قسم تعلیم و تعلم آزاد است و اینکه تعلیم و تعلم را راجع بترتیب آن بکنیم خلاف ظاهر است هیچ همچو قبلی ندارد مطلقاً تعلیم و تعلم آزاد است لکن در مقام محافظت از اینکه برخلاف قانون شرع تعلیم شود یکماده نوشته شده که تمام مدارس در تحت مراقبت عالی وزارت علوم و معارف خواهد بود و بعقیده بنده بزرگتر فائده مشروطیت همین آزادی تعلیم و تعلم است که ما حالا میخواهیم از مردم بگیریم باین ترتیب عقاید نمو نمیکند فقط چیزیکه جلوگیری از تمام مفاسدیکه آقایان تصور میکنند در آزادی تعلیم و تعلم حاصل میشود میکنند اینست که دخول در خدمات لایحه دولتی منوط بداشتن دیپلم است و دادن دیپلم هم راجع بدولت است و نتیجه تحصیلات دخول در خدمات دولتی است در اینصورت بدیهی است مردم آن تحصیلاتی را خواهند کرد که دولت آنها را خواهد امتحان کرد و بآنها دیپلم داد مثلا قدری فارسی دانستن و عربی و فرانسه و جغرافی و حساب لکن دیگر اینها را بچه ترتیب تحصیل کنند این با خود اوست در موقع گرفتن دیپلم ممکن است این علوم را امتحان بدهد بهر قسم که میخواهد تحصیل نماید پس اگر میخواهیم دارای مدارس بی باشیم باید پول بدیم بمعارف مثل اینکه با اداره پست و تلگراف وغیره میدیم و اگر در این دوسه ساله بودجه وزارت علوم بيك کرور نرسد تصور نمیکند ترقی لازمه را بنماییم دیگر اینکه در صورتیکه بنده مخالفت این دو ماده را با قانون اساسی در حد بداهت و وضوح میدانم همان قسم که آقای ذکاء الملک فرمودند نمیشود در آن رای گرفت و بعقیده بنده باید این بيك کمیسیون رجوع شود که اولاً مخالفت با قانون اساسی معین شود که این دو ماده دارند یا خیر در صورتیکه مخالفت دارد رد میشود و در صورتیکه مخالفت ندارد باقی میماند باری تا این به کمیسیون نرود نمیشود در آن رای گرفت باز تکرار میکنم این را

در آخر مریض خودم که آزادیها بیکه به مردم داده شده است آزادیهای معنوی در قانون اساسی مصرح است نمیشود مخالفت کرد و از مردم باین سهولتها گرفت .

اسدالله میرزا - بنده فرض میکنم پس از اخذ رأی مطلب تمام شده ولی حالا که تمام نشده است بنده هم مریض خودم را میکنم در واقع مطلب بسیار مهم است و خیلی باید دقت کرد که پس از رأی دادن عیبی پیدا نشود در اینجا مذاکره شد که آیا این قانون مخالف با قانون اساسی است یا خیر و این خیلی مهم است در صورتیکه حل شد که این مسئله مخالفت با قانون اساسی ندارد آنوقت میشود در این داخل شد لکن مادامیکه این مسئله اساسی حل نشده است نمیشود داخل این مذاکره شد لکن بمقیده بنده مخالفت با قانون اساسی ندارد بجهت اینکه آنچه در قانون اساسی است که آزادی تعلیم و تعلم است درست است و مقصود در آن اصل این است که هر یک نفری هر چه میخواهد درس بگوید و هر یک نفری هر چه میخواهد درس بخواند فرضاً بکنفر میخواهد علم جفر تحصیل کند پیش بکنفر میرود و در خانه او تحصیل میکنند مختار است لکن وقتیکه بکنفر رسد تأسیس شد آن تأسیس که راجع به تحصیل عمومی است در آنجا نمیشود فرضاً علم جفر تحصیل شود یا بخواهد در پروگرامش داخل کند از طرف وزارت علوم پروگرام مدارس معین می شود که فرضاً حساب و جغرافی و فیزیک تدریس نمایند ترتیب تدریس با خود مدیر است فرض این است که آن آزادی که در قانون اساسی است راجع به اشخاص است و آنچه در قانون اساسی می نویسد تأسیس مدارس به خارج دولتی و ملی و تحصیل اجباری باید مطابق قانون وزارت علوم و معارف مقرر شود فرض از این قانون چیست همین است که پروگرام او را وزارت علوم باید تعیین نماید لکن یک چیز آقای مؤمن الملک اظهار کردند که واقفاً خیلی جای تعجب و حیرت است اینکه فرمودند اگر کسی در خانه اش تحصیل نماید یا اطفاالش را و ادار بتحصیل نماید آنهم باید در تحت پروگرام وزارت علوم باشد این خیلی غریب است هیچوقت دولت نمی تواند تفتیش در خانه های مردم نماید که چه تحصیل می کنند و آنها را مجبور بیک قسم تحصیل نماید اما در خصوص این ماده که تأسیس مدارس به خارج دولتی و ملی در مدارس ملی بعضی اظهار کردند مقصود از مدارس که به معارف دولتی و ملی افتتاح می شود نه این است که یک نفر مدرسه باز کند بلکه چون فرق بین دولت و ملت نیست و در مملکت مشروطه دولت و ملت در واقع یکی است باین جهت نوشته اند دولتی و ملی و فرض همان مدارس است که دولت از یول ملت تشکیل میکند در اینصورت همان مدارس دولتی میشود و همان مدارس را دولت حق دارد که مجبور بعمل به پروگرام خودش نماید لکن بنده عرض می کنم این طور نیست مقصود همین مدارس است که افراد ملت از یول خودشان تأسیس میکنند یا از موقوفات یا وصیت میکنند که فلان قدر از مال من را صرف تأسیس مدرسه نمایند آن مدارس را هم دولت مجبور بعمل کردن پروگرام خودش مینماید و آن مطلب در آمریکا خیلی شایع است و مخصوصاً نظر بنده هست که وقتی

این قانون را مینوشتم لفظ ملی نداشت فقط مدارس که به معارج دولتی تأسیس میشود نوشته شده بود و گویا خود بنده اظهار کردم که لفظ ملتی نوشته شود بهمین ملاحظه که شاید مردم همراهی کنند با معارف و این لفظ را افزودند فرض این است که این دو ماده در نظر بنده مخالفت با قانون اساسی ندارد و اصل ۱۸ و ۱۹ قانون اساسی هم آن چه راجع به آزادی تعلیم و تعلم است راجع به اشخاص است لکن آنچه راجع به اجبار است در کلیه تأسیسات است چه در مدارس که به معارج دولت تأسیس شود یا مدارس که به معارج ملت تأسیس شود حالا این اختلاف نظری است که حاصل شده حالا این همان قسم که فرمودند خوبست رجوع بیک کمیسیون شود که در آن کمیسیون رفع اختلاف شود که آیا موافق با قانون اساسی است یا مخالف با قانون اساسی است بنده که این دو ماده را مخالف نمی بینم لکن اگر همین قسم که بنده تصور می کنم که مخالف نیست آن کمیسیون هم همین قسم دانست آنوقت این یک صحبت دیگری است که بیینیم مناسب مقتضیات مملکتی ما چیست آیا مقتضی این است که پروگرام مدارس را دولت بدهد یا اینکه آزاد باشد در مدارس که از یول اشخاص تأسیس می شود این یک مطلبی است که بعد از رفع این اختلاف باید صحبت شود آنهم معلوم است که مقصود از تأسیس مدارس ترقیات علمی عمومی است و بدیهی است وقتی که دولت یک پروگرامی وضع می کند این را بیک نفر نخواهد نوشت از مردمان با اطلاع چه از آنها که در خود دائر معارف دارای شغلی هستند و چه از اشخاص عالم که در خارجند در یک جا جمع نموده با استشاره از آنها پس از تأملات بسیار یک پروگرامی که ببرد عموم محصلین بخورد مینویسند و فائده حال عموم را ملاحظه میکنند ولی کسیکه یک پروگرام خصوصی مینویسد بدیهی است دارای این اندازه از ملاحظات اطراف نثار نیست بدیهی است دولتی که پروگرامی مینویسد غرضش این است که عموماً اشخاصیکه مطابق آن پروگرام رفتار نمایند ببرد عموم خواهند خورد و بنده اینجا از اهم مطالب در معارف میدانم که پروگرام تمام مدارس متحد باشد و عمده نظری که در این خصوص در همه جا حاصل شده این است که مثلاً طفلی در این محله تحصیل میکند پس از دو سال تحصیل آنوقت پدر و مادرش از این محله نقل مکان به محله دیگر میکنند معلوم است بملاحظه نزدیکی بمنزلش بمدرسه که در آن محله است میرود چون پروگرام این دو مدرسه یکی نیست باو میگویند باز باید باطابق اول بروی که به ترتیب پروگرام آن مدرسه به کلاسهای بالا تر برسد در این صورت زحمات دو ساله این طفل بکلی از بین میرود ولی در صورتی که پروگرام مدارس متحد باشد آنوقت بهر طرف شهر در هر مدرسه که برود بهمان اطاعتی که بوده خواهد رفت یک مسئله که خیلی مهم است مسئله اخلاق است که بنده تصور میکنم اگر یک روزی مملکت ما باید ترقی کند از راه اخلاق میباید ترقی کند فرض این است که ترقی این مملکت بیشتر از راه اخلاق باید باشد و اخلاق در مدرسه کسب میشود و دولت باین مسئله خیلی

اهمیت خواهد داد و مدرسه که نه بیول دولت تشکیل شده به پروگرام دولت هم بنا شود رفتار نکند در این صورت دولت نمی تواند نظری در آن مدرسه داشته باشد که از راه اخلاق هم در آن مدرسه اهمیتی داده شود بالاخره در آخر عرض خودم عرض میکنم که اول آن مسئله مخالفت و عدم مخالفت چنانچه آقای تقی زاده فرمودند باید حل شود بمقیده بنده مخالفی ندارد

وحید الملک - تمام آقایان راپورت کمیسیون را ملاحظه فرموده اند که وزیر پیشنهاد خودش را پس نگرفته و اینکه ما رأی بگیریم در اینکه فلان ماده از پیشنهاد وزیر در فلان جا باشد در قابلیت توجه آن نمی شود رأی گرفت بجهت اینکه هر چه وزیر پیشنهاد کرده قابل توجه است و محتاج برای گرفتن در قابلیت توجه نیست بمقیده بنده این رأی که گرفته شد بی محل بود دیگر اینکه این رأی اینطور مینماید که پیشنهاد وزیر را رد کرده باشیم در صورتیکه پیشنهاد وزیر را رد نکرده ایم .

رئیس - حالا مذاکره در این ماده کافی است [گفتند از برای حل آن اختلاف خوب است بکمیسیون معارف رجوع شود پذیرفته شد شروع بقرائت ماده سیم شده و تا ماده چهارم قرائت شد و پاره مذاکرات بعمل آمد بعد از طرف رئیس اجازه یک ربع تنفس داده شده مجلس متفرق شد مجدداً جلسه بریاست آقای مستشارالدوله تشکیل و راپورت کمیسیون فواید عامه راجع به امتیاز طلا شویی عراق قرائت و شروع بشور آخری در آن گردیده در ماده یک مذاکرات لازمه اخذ رای شده با اکثریت تصویب نگردید تا باینجا بتقاضای آقای منتصر السلطان مخبر کمیسیون فواید عامه راپورت بکمیسیون معادرت نمود .

راپورت کمیسیون است و تلگراف راجع به پیشنهاد آقای حاج میرزا آقا در خصوص تخفیف اجرت حمل مراسلات در باب جرایم قرائت گردید .

(پیشنهاد حاج میرزا آقا)
دو ماده یک ماده شود باینطور - اجرت پستی جرایم از نقطه بنقطه دیگر در داخله ام از یک نمره یا بسته نصف قیمت معمولی دریافت شود کمیسیون این قسم اصلاح کرده بود .

ماده سه اجرت پستی یک نمره روزنامه مطلقاً در داخله یکشاهی است در این خصوص مذاکرات شده عده ای از آقایان نمایندگان تصویب کمیسیون را صلاح ندانسته بنا بر این مقرر شد ابتدا به پیشنهاد آقای حاجی میرزا آقا رأی گرفته شود

رئیس - رأی بگیریم به پیشنهاد آقای حاجی میرزا آقا هر کس تصویب میکند ورقه سفید خواهد انداخت (ورقه توزیع شد)

آقای معاضد الملک - عده حضار ۶۰ نفر ورقه سفید علامت قبول ۵ ورقه آبی علامت رد (۸) امتناع ۷

رئیس - با اکثریت تصویب شد (آقایانیکه رد کردند)
ده خدا . منتصر السلطان . وکیل الرایا

صدیق حضرت . طباطبائی - فهیم الملك - اسدالله میرزا . حسن علی خان (آقایانی که تصویب کردند) ممتاز الدوله . حاجی آقا . ارباب کبیسرو . متین السلطنه . آدینه محمد خان . حاجی فایح الملك وزیر زاده . معتمد التجار . آقا شیخ علی . ابوالقاسم میرزا . وکیل التجار . شیبانی . آقا میرزا داود خان - دکتر هلی خان . صدرالعلماء . آقا شیخ رضا . هشترودی . آقا سید جلیل - نجات تربیت . تقی زاده . حاجی میرزا آقا . کاشف . آقا شیخ ابراهیم زنجانی . آقا میرزا ابراهیم خان حاجی مصدق الممالک . سلیمان میرزا . مؤتمن الملك . میرزا مرتضی قلی خان . مرتضی قلی خان سعادت . آقا سید حسین کزازی . آقا سید محمد رضا . دبیر الملك . ناصر الاسلام . محمد هاشم میرزا . حکیم الملك . آقا میرزا اسمعیل نوبری آقا سید ابراهیم مدرسی . وحید الملك . حاجی شیخ علی خراسانی . اسدالله خان . هز الملك . معز الملك . معاضد الملك - آقای مستشار الدوله

رئیس - حال در کلیه قانون تخفیف مخبرات و مراسلات ارباب جرائد برای گرفته میشود اول يك دفعه خوانده شود (آقای میرزا مرتضی قلیخان کلبه را قرائت نمود)

رئیس - حال در کلیه این قانون بطوریکه خوانده شد رأی گرفته میشود هر کس تصویب میکند ورقه سفید خواهد انداخت (ورقه توزیع شد)

معاضد الملك - عده حاضر ۶۰ ورقه سفید علامت قبول ۶۰

رئیس - بالا اتفاق تصویب شد (اسامی رأی دهندگان)

حاجی فایح الملك . آدینه محمد خان . آقا شیخ علی شیرازی . آقا شیخ محمد . قوام الاسلام محمد هاشم میرزا . آقا شیخ اسمعیل هشترودی . نجات . مؤتمن الملك . دبیر الملك . مرتضی قلی خان بختیاری . حسن علی خان . مصدق الممالک اسدالله میرزا . میرزا ابراهیم خان . دکتر اسمعیل خان . صدیق حضرت . ناصر الاسلام . منتصر السلطان . حاجی آقا . وکیل التجار . آقا سید ابراهیم . معاضد السلطنه . متین السلطنه - عز الملك ممتاز الدوله . رحید الملك . دهخدا . اسدالله خان طباطبائی . اردبیلی . ارباب کبیسرو . ذکاء الملك . میرزا اسمعیل نوبری . ابوالقاسم میرزا فهیم الملك . آقا شیخ علی خراسانی . وزیرزاده معاضد الملك . معز الملك . میرزا مرتضی قلی خان . آقای مستشار الدوله . دکتر علی خان ادیب التجار . وکیل الرعایا . حاجی میرزا آقا آقا سید جلیل . میرزا داودخان - تربیت . معتمد التجار . آقا شیخ ابراهیم زنجانی . آقا سید حسین کزازی . تقی زاده . آقا شیخ رضا . حکیم الملك شیبانی . کاشف . سلیمان میرزا . صدرالعلماء آقا سید محمد رضا

راپورت شنبه چهارم راجع بنمایندگان مرستان قرائت شد . کمیسیون تصدیق صحیح انتخاب نمایندگان آنجا را نموده بمجلس پیشنهاد کرد . بود

رئیس - خوب در این باب که مخالفی نیست باید رأی بگیریم .

وکیل الرعایا - اگر مذاکره میکنید بنده عرض دارم .

رئیس - اگر مخالف هستید مذاکره نمی شود .

وکیل الرعایا - بلی بنده مخالف این راپورت هستم .

رئیس - این راپورت طبع و توزیع میشود که در جلسه دیگر مطرح مذاکره شود .

حاجی آقا - بنده عرض میکنم کمیسیون قوانین مالیه فعلا کاری ندارد اگر طرح قانونی راجع بنواقل بحری که بنده پیشنهاد کرده بودم از کمیسیون مبتکرات خارج شده یعنی راپورت داده اند بکمیسیون قوانین مالیه ارجاع شود برای این است که این يك منبع روتی است و هر قدر زودتر بگذرد بهتر است .

رئیس - دستور روز سه شنبه .

وکیل الرعایا - بنده بازمی خواهم از آقایان استدعا کنم که از هیئت رئیسه تقاضا کنند که طرح قانونی بنده که بکمیسیون قوانین مالیه رفته و راپورت داده شده است در دستور جلسه آتی منظور شود

رئیس - منظور می شود . دستور جلسه آتی شور اول در بقیه قانون اساسی معارف طرح قانونی آقای مؤتمن الملك راجع بقانون شرکتهای راپورت کمیسیون قوانین مالیه راجع بعمل روده طرح قانونی دکتر امیر خان در اخذ تومانی یکقران از مالیات وسائط نقلیه برای حفظ الصحه طرح قانونی راجع بقانون مالیات نواقل بحری .

وکیل الرعایا - بنده باز می خواهم استدعا کنم راپورت کمیسیون قوانین مالیه بر قانون شرکتهای مقدم داشته شود .

رئیس - اینها که در دستور منظور شده چیزی نیست فقط در مسئله اساسی است یکی قانون معارف دیگر مسئله روده باقی فقط خوانده می شود و در قابل توجه بودن آن رأی گرفته می شود

نجات - بنده می خواهم عرض کنم فردا جلسه خصوصی خواهد بود یا خیر؟

رئیس - بلی آنطوریکه دیروز مذاکره شده است يك جلسه خواهد بود .

(رئیس - حرکت کرد و مجلس یکساعت و ربع از شب گذشته ختم شد) .

ح صورت مشروح مذاکرات روز سه شنبه ۱۳ شهر ربیع الثانی ۱۳۲۸

مجلس تقریبا سه ساعت قبل از غروب آفتاب در تحت ریاست آقای ممتاز الدوله نایب رئیس تشکیل شد .

آقای معاضد الملك صورت جلسه قبل را قرائت نمودند .

نایب رئیس - در صورت مجلس ملاحظه دارید؟

وکیل الرعایا - گمان می کنم که آقایان فراموش نکرده باشند که در ختم مجلس قبل قرار

شد طرح روده مقدم بر سایر مطالب مطرح شود .

نایب رئیس . ملاحظه دیگری در صورت مجلس هست؟ (اظهاری نشد نایب رئیس صورت را امضاء نمود) .

آقای میرزا مرتضی قلیخان . تلگرافی است که از اردبیل رسیده قرائت می شود . (تلگراف مشر بر تسلیم امیرعشایرو مغدولبت اشرار قرائت شده)

آقای میرزا مرتضی قلیخان - اینهم تلگرافی است از آقایان و تجار بار فروش قرائت می شود تلگراف مشر بر اینکه تجار و اعیان بار فروش پنجاه هزار تومان برای استقراس داخلی حاضر کرده اند تا چه قبول افتد و چه در نظر آید .

آقای میرزا اسمعیل نوبری - چند روز قبل يك کمیسیون در این باب تشکیل یافت که ترتیب استقراس داخلی و نظامنامه آنرا مرتب کنند و بمجلس پیشنهاد نمایند که تکلیف مردم معلوم شود از تمام ولایات مردم اصرار دارند و با حسابات وطن پرستانه خود را برای دادن وجه استقراس داخلی حاضر و اظهار نموده اند اینطور که ما مسامحه می کنیم و بتأخیر می اندازیم اسباب سردی مردم خواهد شد خوبست هر چه زودتر نظامنامه این استقراس را کمیسیون مرتب کرده بمجلس راپورت بدهد که زودتر بگذرد

اسدالله میرزا - راپورت انشاءالله تا روز پنج شنبه تقدیم مجلس خواهد شد .

(راپورت کمیسیون قوانین راجع بطرح آقای وکیل الرعایا در خصوص عمل روده قرائت شد) .

نایب رئیس - این طرح بمجلس پیشنهاد شده بود و در قابل توجه بودن فوریت آن اخذ رأی شده و قابل توجه شده و فوریت این هم تصویب شده است حال در کلیه مذاکره می شود آقایانی که در کلیات این طرح فرمایش دارند بفرمایند .

حاج آقا - در کلیات این کسی حرفی ندارد

محمد هاشم میرزا - اینجا نوشته شده است هر قدر کوسفند ذبح می شود روده و کمپون و زه مقصل آن متعلق بدولت است خوب بود این معین باشد بچه عنوان متعلق بدولت است بعنوان مالیات است یا بعنوان دیگر (گفته شد این مطلب راجع بمواد است) .

وکیل الرعایا - برای اینکه شاید یکی در خاطرش حاضر نباشد عرض می کنم که جماعت قصاب که يك صنف بزرگی هستند در مملکت و حال آنکه مالیات هم اگر بگیریم بر روی اینها از کیسه آنها نخواهد رفت بر قیمت گوشت افزوده می شود یا از قیمت آن کسی که کوسفند را میفروشد کم می شود ربطی بقصاب ندارد ولی چون کوسفند را فعلا خود او میفروشد از دست او گرفته می شود چه گمان می کنند که او مالک است و حال اینکه اشتباه است حالا باید بآنها گفت که صنف قصاب هم باید درمخارج مشترک شرکت کند و در ضمن هم آقایان باید بدانند که این بمخارج محلی نخواهد رسید این جزعایدات کلیه مملکتی است که بمخارج مملکت خواهد رسید و چون جماعت قصاب بهیچ اسم